

NÁMESTIE REPUBLIKY NÁMESTÍM

**Záverečná správa z analýzy potrieb
verejnosti a hľadania vízie budúcnosti**

Autorský tím

MSc. Lívia Gažová
Mgr. Zuzana Žurkinová
Ing. arch. Ján Urban
Mgr. art. Barbara Zavorská, ArtD.
Bc. Illah van Oijen
Mgr. Zuzana Mačúrová

Odborní konzultanti

Mgr. Ivana Rapoš Bozič
Mgr. Pavel Šuška, PhD.
Ing. Tamara Reháčková, PhD.
Ing. Milota Sidorová, PhD.
MA Arch. Petra Marko, ARB RIBA

Spolupráca

Mgr. art. Martin Kleibl, ArtD.
Mgr. Eva Streberová
Ing.arch. Ondrej Marko
Ing. arch. Viktor Kasala
Ing. arch. Štefan Hasička
Bc. Adam Sarlos

Zadávateľ

Mestská časť Bratislava – Petržalka

Grafické spracovanie

Mgr. art. Anna Jablonowska-Holy

Fotografie

Illah van Oijen
Ivana Vrabľová

Podakovanie

Podakovanie patrí obyvateľom a návštevníkom mestskej časti Petržalka za konštruktívne zapojenie sa do participatívneho procesu.

Za prínosné vstupy do procesu ďakujeme odborníkom a odborníčkam, zamestnancom a zamestnankyňám mestskej časti Petržalka, ktorí sa zúčastnili workshopov, menovite: Lýdia Ovečková (MČ Petržalka), Drahan Petrovič (MČ Petržalka), Igor Bendík (MČ Petržalka), Ľudmila Pastorová (MČ Petržalka), Daniela Emeljanovová (MČ Petržalka), Daniela Vašková Kasáková (MČ Petržalka), Viktor Kasala (ÚHA), Eva Streberová (ÚHA), Štefan Koluš (Petržalka City), Andrej Kovarík (Magistrát HM SR), Peter Netri (Magistrát HM SR), Ondrej Marko (MIB).

Za koordináciu projektu za o.z. Punkt ďakujeme Zuzane Mačúrovej. Ďakujeme aj projektovému manažérovi Adamovi Sarlosovi z MČ Petržalka za zabezpečenie procesu a pracovníkom Referátu územného rozvoja MČ Petržalka Štefanovi Hasičkovi a Lucii Končal.

© PUNKT 2020

Dokument neprešiel jazykovou korektúrou.

Pozn: Pre označenie skupiny osôb mužského a ženského pohlavia používame v tomto dokumente generické maskulinum.

Milí Petržalčania,

K myšlienke obnovy Námestia republiky sa dospelo začiatkom tohto volebného obdobia. Štandardným postupom obnovy verejného priestoru je obstarat klasickú štúdiu a na základe nej riešiť konkrétne projekty obnovy. Námestie republiky je však obrovským priestorom v srdci Petržalky s veľkým potenciálom a bolo potrebné zvoliť trochu špecifickejší prístup.

Aj na základe požiadaviek viacerých poslancov vedenie mestskej časti pristúpilo k **participatívne mu výskumu potrieb verejnosti. Je to prvý veľký krok vedúci k revitalizácii námestia.** Chceli sme zapojiť v čo najväčšej miere ľudí, ktorí tu žijú a poznajú miestne pomery a zároveň aj odbornú verejnosť, ktorá sa zasa vie vyjadriť k širším a užším vzťahom z rôznych odborných uhlov pohľadu.

V roku 2020 nadviazala MČ Petržalka spoluprácu s občianskym združením Punkt, ktoré zabezpečila fázu **mapovania aktuálnych potrieb verejnosti a predstáv o budúcnosti** priestoru Námestia republiky. **Cieľom procesu bolo** identifikovať hlavných aktérov v území, informovať a zapájať verejnosť do prípravy projektu revitalizácie, analyzovať a definovať potreby rôznych skupín užívateľov priestoru námestia.

Proces prebiehal od **marca do decembra 2020**. Pozostával z troch častí: mapovania súčasného stavu (marec – jún 2020), hľadanie vízie priestoru (júl – november 2020) a spracovanie záverečnej správy (november – december 2020). **Ďalšie fázy procesu spojené s architektonickou súťažou a realizáciou víťazného návrhu bude zabezpečovať MČ Petržalka (2021-2026).**

Myslím si, že je kľúčové k rekonštrukcii a obnove verejných priestorov pristupovať formou diskusie s dotknutými aktérmi. Proces participácie sme nijakým spôsobom neovplyvňovali, riešiteľom sme nechali *volnú ruku*. Pri akejkoľvek obnove je kľúčom kvalitný kompromis požiadaviek. **Čím viac ľudí žije v jednom priestore, tým je tých požiadaviek samozrejme viac.** Petržalka ako tretia najväčšia obec na Slovensku je v tomto veľmi špecifická. Preto som nesmierne rád, že sa nám podarilo úspešne zavŕšiť participatívny proces k Námestiu republiky, ktorého výsledky nám výrazne pomôžu v nastavovaní kvalitnej, architektonickej súťaže v budúcom roku.

Ján Hrčka

starosta mestskej časti Petržalka

<u>Kľúčové zistenia</u>	5
<u>Spoločná vízia</u>	6
0. Ako skúmať priestory sídlisk	
<u>Verejné priestory medzi panelákmi</u>	11
<u>Ako sme skúmali Námestie republiky?</u>	12
<u>Prečo plánovať verejné priestory s obyvateľmi?</u>	15
1. Širší kontext	
<u>Kto (ešte) žije na sídlisku?</u>	19
<u>Rozľahlé trávniky, ostrovy stromov</u>	26
2. Analýza súčasného stavu	
<u>Riešené územie</u>	33
<u>Kto a ako využíva námestie?</u>	40

3. Hľadanie vízie budúcnosti

<u>Ako bude vyzerat' okolie Námestia republiky?</u>	61
<u>Vízia pre budúcu podobu námestia</u>	67
4. Ako ďalej	
<u>Námestie, park alebo oboje?</u>	82
<u>Odporúčania pre ďalšie kroky revitalizácie</u>	84
<u>O občianskom združení PUNKT</u>	85

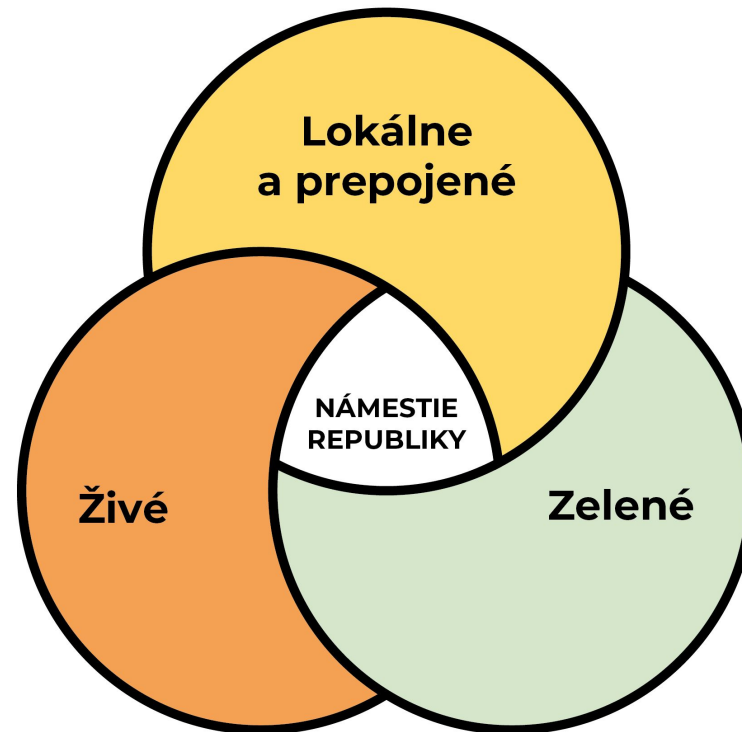
Kľúčové zistenia

- **Veľký záujem o participatívny proces ukazuje, že obyvateľom na priestore námestia záleží.** Väčšina z respondentov dotazníka mala k námestiu pozitívny vzťah, aj keď si ho stotožňujú s nudnou prázdnu plochou.
- **Ľudia dnes nenavštevujú námestie ako také, ale prevádzky a služby v okolí.** Na námestie prídu len počas príležitostných podujatí a na skatepark.
- Námestie republiky je jediný veľký priestor v Petržalke vo vlastníctve samosprávy, kde je možné **usporadúvať väčšie kultúrne podujatia.**
- **Jediným prvkom infraštruktúry, ktorú námestie dnes ponúka, je skatepark.** Bude dôležité ho pozitívne integrovať do budúcej podoby námestia.
- Názov námestia sa niekoľkokrát menil a nie je zaužívaný. To vedie k **slabej identite celého priestoru.** Prvou asociáciou respondentov nie je námestie, ale park, vianočné trhy či skatepark.

- **Respondenti sa obávajú oklieštenia skateparku, výstavby na námestí, úbytku zelene** pri rekonštrukcii priestoru, ale i malej politickej podpory revitalizácie.
- V lete sa námestie stáva neznesiteľnou horúcou plochou s nízkym trávnikom. Ľudia sa mu skôr vyhýbajú. **Chýba mu voda, tieň, stromy, či vodozadržné opatrenia.**
- Vzhľadom na generačnú skladbu na sídlisku sa v najbližších desaťročiach stane z Petržalky **štvrt' s viac ako tretinou obyvateľov vo veku 65+.**
- V okolí námestia pôsobí množstvo organizácií, združení a iniciatív, ktoré sú ochotné **aktívne sa zapojiť do tvorby programu na námestí.** Chýba však manažér či koordinátor verejného priestoru.
- **Plánovaná električková trať a nová výstavba v okolí postaví námestie do iného kontextu** a zrejme zmení spôsob, akým sa dnes využíva.
- Námestie republiky má potenciál stať sa **centrálnym verejným priestorom** mestskej časti Petržalka. Preto je dôležité inkluzívne dizajnovanie a programovanie priestoru.

Spoločná vízia

- 1** Námestie by malo fungovať ako **inkluzívny, centrálny priestor** mestskej časti.
- 2** Námestie je nutné **zapojiť do existujúcej štruktúry dobrými pešími a cyklistickými prepojeniami** na širšie okolie.
- 3** S námestím by sa mali prepojiť aj existujúce komunity. **Lokálni stakeholderi by mali byť zapojení do procesu** budovania či programovania priestoru.
- 4** Miera inkluzivity by sa posilnila, ak by námestie malo rôznorodý charakter a ponúkalo priestor **pre rôzne typy aktivít, spoločného trávenia času, kultúrnych podujatí či umenia.**
- 5** Synergiu rôznych typov aktivít by mala zabezpečiť **kombinácia zónovania, dostatočného zázemia, správcovstva verejného priestoru** a koordinácie rôznych aktivít a programu.

- 6** Námestie má potenciál stať sa aktívnym a **inšpiratívnym priestorom pre deti a mládež** a podporiť ich nezávislý pohyb v priestore.
- 7** Ak je **prostredie bezpečné a bezbariérové** pre deti, je potom vhodné, napríklad aj pre seniorov či ľudí s obmedzenou schopnosťou pohybu a podporuje inkluzívnosť priestoru, atraktivitu a s tým spojenú sociálnu kontrolu.
- 8** **Tienisté prostredie, kvalitná zeleň, prítomnosť vody v rôznych podobách a prepojenie s Chorvátskym ramenom, môžu podnietiť športové, rekreačné a kultúrne aktivity a z priestoru vytvoriť vyhľadávanú zelenú oázu,** z ktorej nebudú profitovať len obyvatelia Petržalky, ale aj prírodné biokoridory.

Podnetné prostredie pre deti a mladých ľudí

Zelené plochy pre rôzne športové využitie

Verejný priestor pre každodennú socializáciu a kultúrno-spoločenské akcie

Stretnutia rôznych generácií pri káve

Inkluzívny, zelený, spoločenský, verejný priestor pre celú Petržalku. Bezpečný, bezbariérový, zapojený do existujúcej fyzickej i sociálnej štruktúry mestskej časti, s dobrou údržbou, správou a spoločne tvoreným programom. S rôznym charakterom a mierku dobre zorganizovaných priestorov. So zázemím pre aktivity všetkých spoločenských a vekových skupín.

Vodný element

Skatepark pre rôzne skupiny mladých ľudí

Kvalitné a bezbariérové prepojenie verejnej dopravy s peším a cyklistickým pohybom

Prostredie podporujúce komunitu a vzťah k prírode

Zlepšenie infraštruktúry okolo Chorvátskeho ramena a posilnenie jeho rekreačnej funkcie

Prepojenie Chorvátskeho ramena na širšie okolie a podpora biodiverzity

Bezpečný priestor pre relax v tieni

**Ako skúmať
priestory
sídliisk**

Verejné priestory medzi panelákmi

Fitness - Pohoda

PERMANENČKA
24,90 € / mesiac
BEZ VÁŽNOSTI

PIZZERIA TIFFANY

Palacinkáren

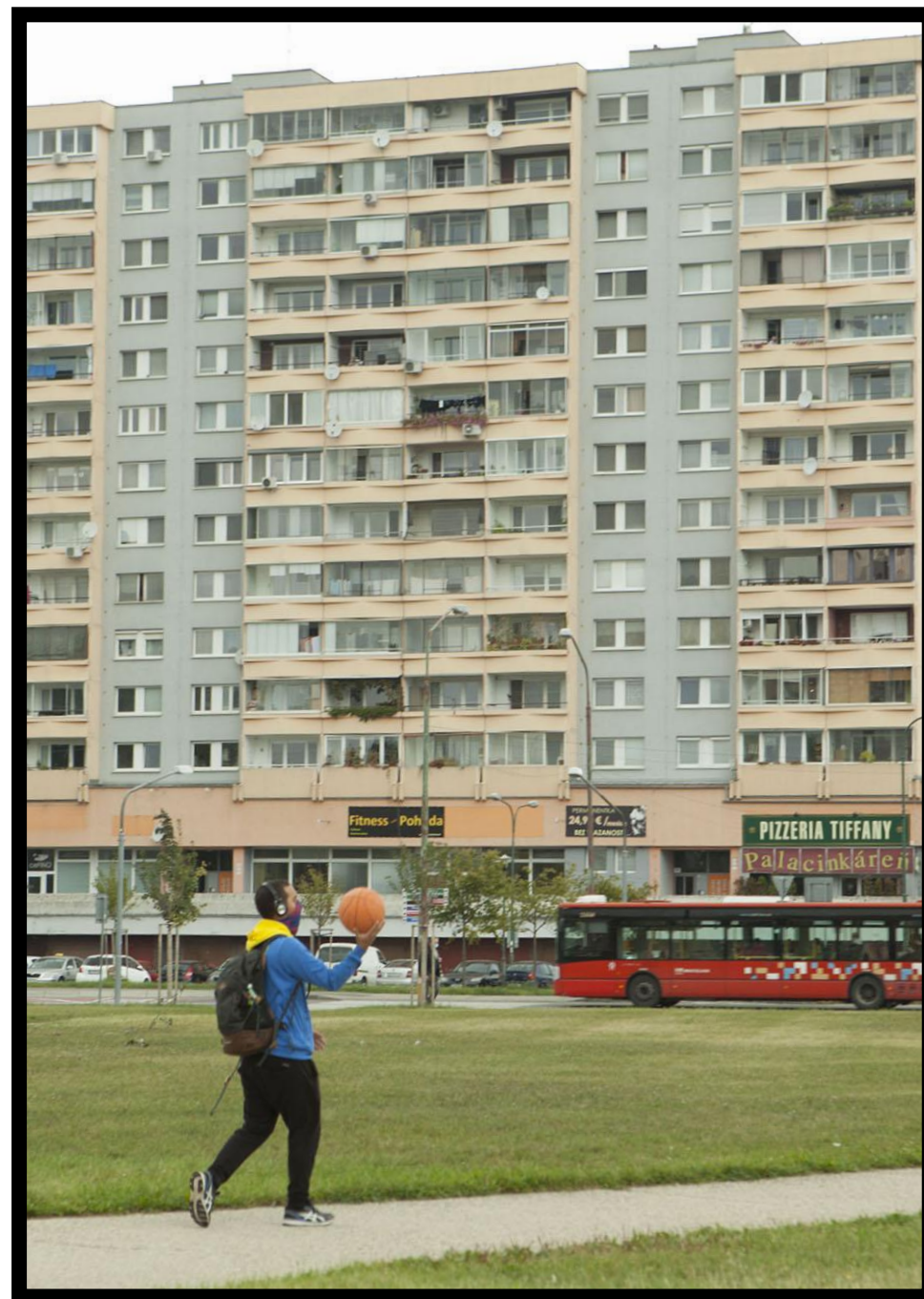
Kým som nevidel na FB post o tejto ankete, tak som náместie ani nevnímam ako nejakú relevantnú plochu. Bol to pre mňa skôr taký prázdny priestor, okolo ktorého chodím, keď idem do plavárne, na nákup alebo popri ramene na bicykli.

Respondent (19-25 r) v dotazníku

Verejné priestory medzi panelákmi

Modernistické plánovanie mesta, v duchu ktorého sú vystavané sídliská na Slovensku využívalo princíp výškových budov osadených v zeleni. Dostatok svetla, vzdušnosť, výhľady a plánovaná rozvolnená zástavba mali zabezpečiť komfort bývania pre rôzne skupiny obyvateľov. Kým podmienkam bývania a dispozíciám bytových domov a verejných stavieb bola venovaná veľká pozornosť, veľké zelené plochy medzi budovami nemali definované konkrétne funkcie a ostávali prázdne.

Dedičstvo rozľahlých trávnikov a plání medzi panelovými domami dnes patrí medzi najväčšie devízy sídlisk, no **zmena nárokov na verejný priestor v súčasnosti nás núti prehodnotiť ich využitie**. S podobným príbehom sa stretávame aj v prípade Námestia republiky v Petržalke, ktoré hľadá svoju novú podobu. **Ako by mal vyzerat kvalitný verejný priestor v prostredí sídliska v 21. storočí?** Aké funkcie by mal spĺňať a aké priestory by mal poskytovať? A ako by mal sídliskový priestor reagovať na výzvy klimatickej zmeny? Participatívny proces, ktorého predmetom je verejný priestor na území Námestia republiky v Petržalke, má za cieľ zmapovať potreby užívateľov priestoru a poskytnúť, aspoň čiastočne, odpovede na tieto otázky.

Ako sme skúmali Námestie republiky?

Proces mapovania potrieb bol zameraný na dve cieľové skupiny. Prvou bola široká verejnosť. Druhou cieľovou skupinou boli zainteresovaní aktéri a experti. Participatívny proces pozostával z kombinácie kvalitatívnych a kvantitatívnych metód zberu dát.

V procese sme najprv realizovali **analýzu dostupných dát** oblasti, ktorá pozostávala z prieskumu v teréne, získavania podkladov (konceptné dokumenty o území, plánované projekty), pozorovania a fotodokumentácie. Vytvorili sme aj **zoznam zainteresovaných aktérov**, ktorých sa revitalizácia dotkne alebo majú vplyv na dianie v území. Tento zoznam aktérov sme následne použili v ďalších fázach participatívneho procesu. V reakcii na pandémiu koronavírusu a špecifickým režimom využitia územia v tomto období sme prispôbili metódy zberu dát a využili napríklad online aplikácie.

Harmonogram procesu

1. Analýza súčasného stavu

Mapovanie súčasného stavu

Prieskum v teréne, získavanie podkladov, zoznam aktérov, dotazník, individuálne telefonické rozhovory
MAREC – JÚN 2020

Vízia revitalizácie Námestia republiky v Petržalke

Okrúhle stoly a odborné workshopy, komentovaná vychádzka
JÚL – NOVEMBER 2020

Spracovanie záverečnej správy

Verejná prezentácia záverečnej správy výskumu
NOVEMBER – DECEMBER 2020

2. Vypracovanie zadania architektonickej súťaže 2021

3. Vyhlásenie architektonickej súťaže 2021

4. Výsledky architektonickej súťaže 2021/2022

5. Príprava a realizácia vítazného návrhu 2022-2026

V rámci mapovania súčasného stavu sme realizovali **dotazníkový prieskum, do ktorého sa zapojilo 1141 respondentov**. Dotazník obsahoval uzavreté aj otvorené otázky, ktoré sa týkali súčasného stavu i vízie do budúcnosti. Dotazník bol zverejnený online a šíril sa v období od 2. 4. do 20. 4. 2020 cez sociálne siete, cez e-mailovú kampaň a propagovali sme ho aj cez tlačeneé letáky do poštových schránok obyvateľov žijúcich v tesnom okolí. **Veľký záujem obyvateľov o priestor** ukazuje vysoký počet (48 %) respondentov, ktorí chceli dostávať novinky o výstupoch procesu. Veľký pomer bol aj respondentov, ktorí poskytnú telefonický kontakt na ďalšie zapojenie do procesu (21 %).

Následne sme s vybranými aktérmi realizovali **21 hĺbkových rozhovorov**. Rozhovory boli realizované kvôli protipandemickým opatreniam **telefonicky**. **Komunikační partneri reprezentovali 8 rôznych skupín obyvateľov** – medzi nimi zástupcovia záujmových združení, mladých ľudí, ľudí v preddôchodkovom a dôchodkovom veku, členovia mladých rodín, ľudia v produktívnom veku, podnikatelia z okolia, zástupcovia inštitúcií z okolia. Niektorých komunikačných partnerov sme vybrali zo zoznamu zainteresovaných aktérov, iných sme oslovili na základe vyjadrenia ich záujmu v dotazníku o účasť na hĺbkovom rozhovore.

Hľadanie vízie budúcnosti územia Námestia republiky bolo poslednou fázou zberu dát. V rámci tejto fázy sme realizovali **komentovanú prehliadku územia** (1. 10. 2020) a **online workshop s odborníkmi** (14. 10. 2020). Zistenia z workshopu sme **konzultovali písomne so zástupcami verejnosti** (4.-9. 11. 2020). Výskum sme prezentovali na verejnom online podujatí (18. 12. 2020).

→ **1 141 respondentov dotazníka**

→ **48 percent chcelo byť ďalej informovaných**

→ **21 hĺbkových rozhovorov**

→ **15 odborníkov na workshope**

→ **1 komentovaná prehliadka územia**

Robil by som to ako vy, pýtal by som sa ľudí. Ja si myslím, že by nebolo dobré, ak by si to niekto spravil len tak podľa seba a nikoho sa nespýtal. Potom sa to ostatným nebude páčiť a začne tam chodiť ešte menej ľudí a bude to tam len na okrasu, zbytočné.

Respondent (10 r) v rozhovore

Prečo plánovať verejné priestory s obyvateľmi?

Prvá fáza procesu revitalizácie Námestia republiky pozostávala z participatívneho mapovania potrieb verejnosti.

Participácia je metodické zapojenie verejnosti do prípravy projektov, týkajúcich sa napríklad obnovy verejných priestranstiev či budov. Oproti klasickej príprave projektu umožňuje participácia lepšiu orientáciu všetkých účastníkov procesu v komplexnom riešení, politike mesta, mestskej časti, potrebách a zámeroch vlastníkov a ďalších kľúčových aktérov na sídlisku. Je to proces, ktorý pomáha predísť negatívnym emóciám a nespokojnosti verejnosti s riešeniami, ktoré často vznikajú z nedostatočnej informovanosti, komplikovanosti návrhu a nemožnosti verejnosti sa vyjadriť.

Proces participácie na Námestí republiky bol špecifický v tom, že sa nezameriaval len na mapovanie súčasného stavu, ale využíval metódy *visioningu*. To znamená, že sme spolu so zástupcami verejnosti a odborníkmi hľadali víziu pre budúcnosť územia na niekoľko desiatok rokov dopredu.

**širší
kontext**

**Kto (ešte) žije
na sídlisku?**

Teraz ľudia vyhládávajú multifunkčné zariadenosti. Ja tiež idem do Auparku, kde viem toho viac vybaviť. Takže si myslím, že sústrediť viacero aktivít na jedno územie určite nie je na škodu. Takisto si môžem vybrať, keď zaprší nebudem v parku, ale pôjdem do plavárne, ale keď je pekne, tak si môžem vypiť kávičku aj vonku.

Respondent (47 r) v rozhovore

Kto (ešte) žije na sídlisku?

Petržalka je najväčším panelovým sídliskom na Slovensku. Za súčasnú podobu a veľkosť vďaka najmä obdobiu neskorej socialistickej bytovej výstavby, ktorej parametre sa dodnes prejavujú vo vekovej štruktúre obyvateľov.

Bratislava, najvýznamnejšie ekonomické centrum krajiny, zaujíma v rámci Slovenska špecifické postavenie z pohľadu demografie. Bratislava od začiatku deväťdesiatych rokov do polovice nultých rokov obyvateľov skôr strácala, no dnes je situácia opačná. Na rozdiel od iných veľkých miest na Slovensku, Bratislava populačne významne rastie. **Mesto má v súčasnosti najvyšší celkový prírastok obyvateľstva** a najpomalšie rastúci priemerný vek obyvateľstva. **Dôvodom je prírastok obyvateľov z celého Slovenska, ktorí sa sem sťahujú**, ale napríklad aj počet odložených pôrodov. Podľa výsledkov demografických prognóz by sa rast počtu obyvateľov mal zvyšovať aj naďalej. Kľúčovým faktorom pre vývoj počtu a štruktúry obyvateľstva v bratislavskom regióne bude prisťahovalectvo. Bratislava je stále magnetom pre nových obyvateľov, môžeme však len približne predpovedať, koľko ich v budúcnosti bude. Problémom pri sledovaní nových obyvateľov sú nepresnosti evidencie trvalých pobytov, ktoré nezachytávajú všetky zmeny.

Bratislava rastie, Petržalka sa zmenšuje?

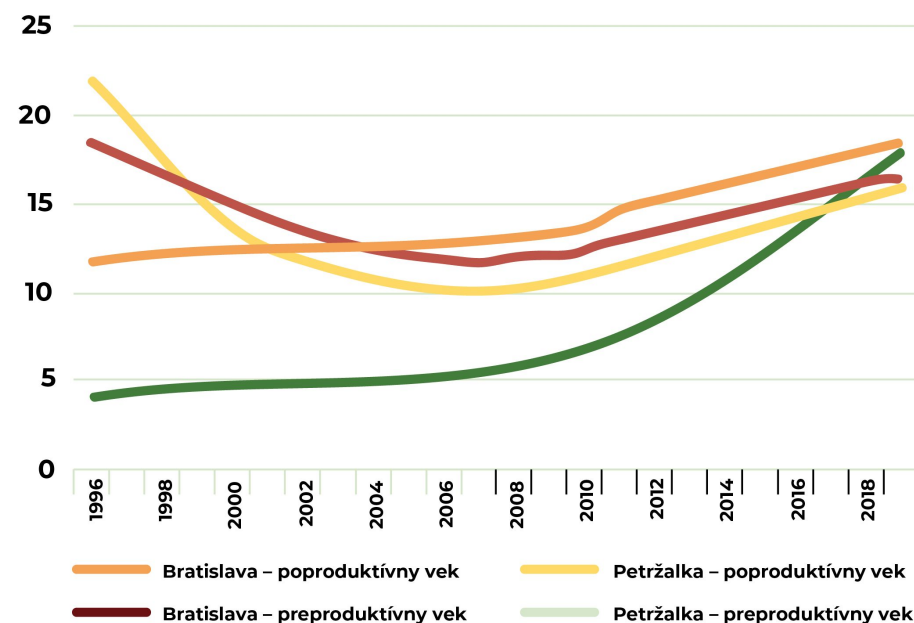
V rokoch 1996-2005 sa viac ľudí z Petržalky odsťahovalo ako prísťahovalo, hoci počet prísťahovaných aj vystahovaných bol vzhľadom na ľudnatosť tejto mestskej časti relatívne nízky. V období 2006-2019, **kedy Bratislava populačne rástla, sa intenzita vystahovania z Petržalky zvýšila** (na 8,7-10 ‰). Z analýz sťahovania vyplýva, že **ľudia z Petržalky sa v súčasnosti sťahujú najmä do ostatných častí Bratislavy a do satelitov**. Vzhľadom na tento trend bude kvalita a rozmanitosť funkcií verejných priestorov v Petržalke dôležitým faktorom pre atraktivitu bývania v tejto mestskej časti. Prognózy však predpokladajú, že v dôsledku postupnej re-urbanizácie, bytovej výstavby a poklesu intenzity suburbanizácie sa tento trend zhruba **okolo roku 2025 zmení**.

Starnúca Petržalka

Z perspektívy Slovenska, Bratislava patrí k oblastiam s vyšším zastúpením seniorov a senioriek. Charakteristickým **znakom veľkých panelových sídlisk bola generačná skladba tvorená obyvateľstvom jednej generácie**. V prípade Petržalky, ako jedného z posledných socialistických sídlisk, je takáto výrazná demografická črta prítomná aj v ďalšom vývoji. Ešte v polovici 90. rokov žili v Petržalke najmä ľudia v predproduktívnom veku (do 60 rokov), kým seniori takmer úplne chýbali. **Počas nasledujúcich 25 rokov obyvateľstvo Petržalky starlo**.

Pôvodný **monogeneračný charakter Petržalky je stále viditeľný v dynamike demografických procesov**. Vo vekovej štruktúre dnes výrazne pribudlo obyvateľstvo vo veku 65+, ktorého podiel sa dostal blízko priemernej hodnote v celom meste.

Podiel predproduktívnej a poproduktívnej zložky na celkovej populácii v Petržalke a Bratislave (1996 – 2019)

Obr. 1: Podiel predproduktívnej a poproduktívnej zložky na celkovej populácii v Petržalke a Bratislave (1996-2019). Zdroj: Štatistický úrad SR

Podľa **prognózy vývoja počtu obyvateľov bude Petržalka jedna z najrýchlejšie starnúcich populácií.** V roku 2035 sa očakáva priemerný vek obyvateľa 49,26. Demografi v inej projekcii predpokladajú, že v r. 2050 bude najzastúpenejšou vekovou kategóriou v Petržalke skupina 65 až 69 ročných (13 %), pričom obyvateľov vo veku 65+ bude viac ako tretina.

Z jednej z najmladších mestských častí sa za štvrtstoročie Petržalka stala na bratislavské pomery priemernou, no už **v blízkej dobe sa stane jednou z najstarších populácií.**

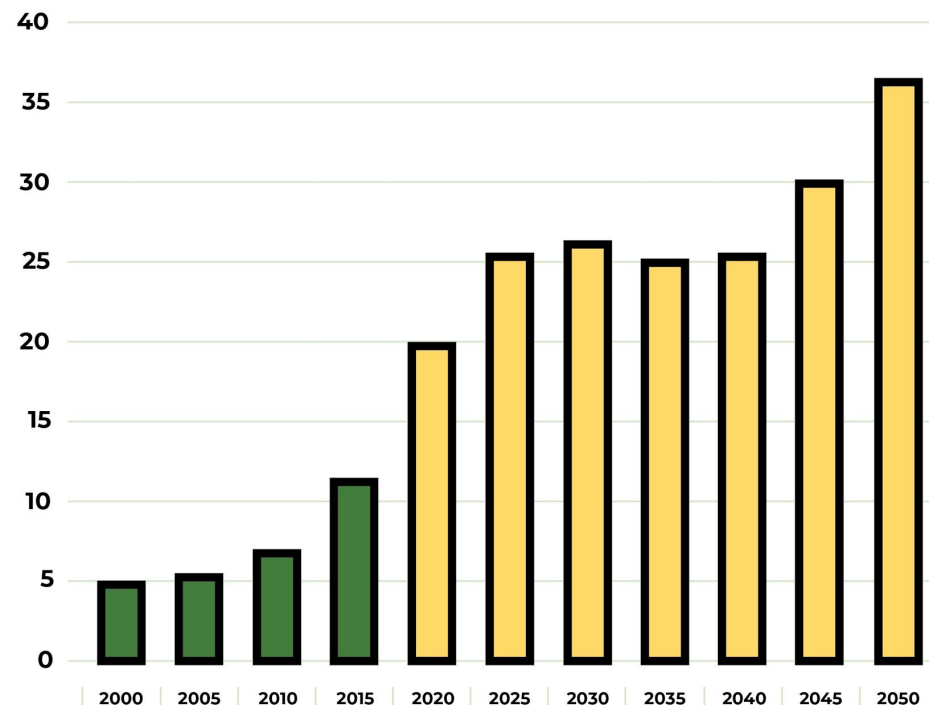
Predpoklad je, že sa nebude rodiť ani viac detí. Miery úhrnnej plodnosti klesli začiatkom 90. rokov v Bratislave na veľmi nízku úroveň 1,5 dieťaťa na ženu, na prelome storočí sa jej hodnoty pohybovali pod extrémnou úrovňou 1,0. Dnes sa miera zvýšila na 1,7, no len vďaka realizácii odložených pôrodov a imigrácií z pohľadu reprodukcie dôležitých vekových skupín. Hoci ide na pomery väčších slovenských miest o jednu z najúspešnejších dynamík, tieto čísla nemožno z hľadiska prirodzenej reprodukcie považovať za pozitívne.

Z jednej z najmladších mestských častí sa za štvrtstoročie populácia Petržalky stala na bratislavské pomery priemernou, no už v blízkej dobe bude jednou z najstarších populácií.

Zmena vekovej štruktúry sa odzrkadlí v okrese Bratislava V. aj na poklese prirodzeného prírastku. Zatiaľ čo v nedávnej minulosti patrili hodnoty tohto ukazovateľa medzi najvyššie v rámci SR, do roku 2035 sa okres dostane medzi 10 okresov s najvyšším prirodzeným úbytkom. **Takáto extrémna dynamika pohybu medzi krajnými hodnotami je umožnená vplyvom stále výrazného monogeneračného charakteru sídliska Petržalka.**

Petržalka starne, podobne ako celá Bratislava a iné vyspelé štáty a mestá. No v mestskej časti budú podľa prognóz pribúdať aj ľudia v predproduktívnom veku. **Petržalka by preto naďalej mala byť atraktívnym miestom na bývanie širokej škály ľudí.** Potenciál Petržalky tkvie v možnostiach na medzigeneračný spôsob bývania, stretávanie a miešanie rôznych vekových skupín na jednom mieste. Kontakt detí so seniormi, rodinami a školákmi je dôležité pre správne fungovanie mestských štvrtí. Práve Petržalka so svojimi veľkorysými verejnými priestormi môže byť atraktívna pre široké spektrum komunít a vekových skupín.

Podiel vekovej skupiny 65+ na celkovej populácii v okrese Bratislava V.

Obr. 2: Podiel vekovej skupiny 65+ na celkovej populácii v okrese Bratislava V.
Zdroj: Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy do roku 2050

Denný pohyb v Petržalke [1]

Je Petržalka miestom, kde ľudia len prespávajú? Na území Petržalky vieme identifikovať oblasti zvýšenej dennej ako aj nočnej prítomnosti. Zjednodušene môžeme povedať, že severný a západný okraj sídla pozdĺž línii Einsteinova a Panónska sa počas postsocialistického vývoja mesta transformovali, keď dominantnú rezidenčnú funkciu doplnili rôzne komerčné aktivity. Tento **pás na obvode Petržalky vykazuje zvýšenú koncentráciu denných lokalizácií SIM kariet**, na rozdiel od **jadrového územia Petržalky, kde stále, hoci miernejšie, prevažujú nočné lokalizácie**.

Kam odchádzajú Petržalčania?

Podľa dostupných dát sa obyvateľstvo Petržalky nepodieľa na vnútromestskej mobilite najväčšou mierou. Mnohí realizujú svoje pravidelné denné aktivity na území Petržalky. Denne však odchádza viac ľudí mimo Petržalku do iných mestských častí, ako do nej zo zbytku mesta prichádza. Dalo by sa teda povedať, že **Petržalka ostáva skôr nocľahárňou ako živou mestskou štvrťou**. Najintenzívnejšia interakcia Petržalky s ohľadom na mobilitu obyvateľov je s MČ Ružinov a MČ Staré Mesto.

Námestie Republiky

rezidenčné nehnuteľnosti

komerčné nehnuteľnosti

[1] Spracované na základe štúdie „Denná priestorová mobilita v Bratislave s využitím lokalizačných údajov mobilnej siete: Manuál k databáze pre projekt“.

Obr. 3: Hlavné priestory produkcie vybudovaného prostredia.
Zdroj: Šuška a Stasíková 2012

A group of children in colorful jackets are walking along a dirt path that winds through a lush green park. To the left of the path is a pond with tall reeds and grasses. In the background, there are modern apartment buildings and a large, leafy tree on the right side of the frame. The sky is overcast.

Rozlahlé trávniky, ostrovy stromov

***Maličký Sad Janka Kráľa
s fontánkou s jednou malou
kaviarničkou plus s plochou
na verejné podujatia***

Respondentka (38 r) v rozhovore

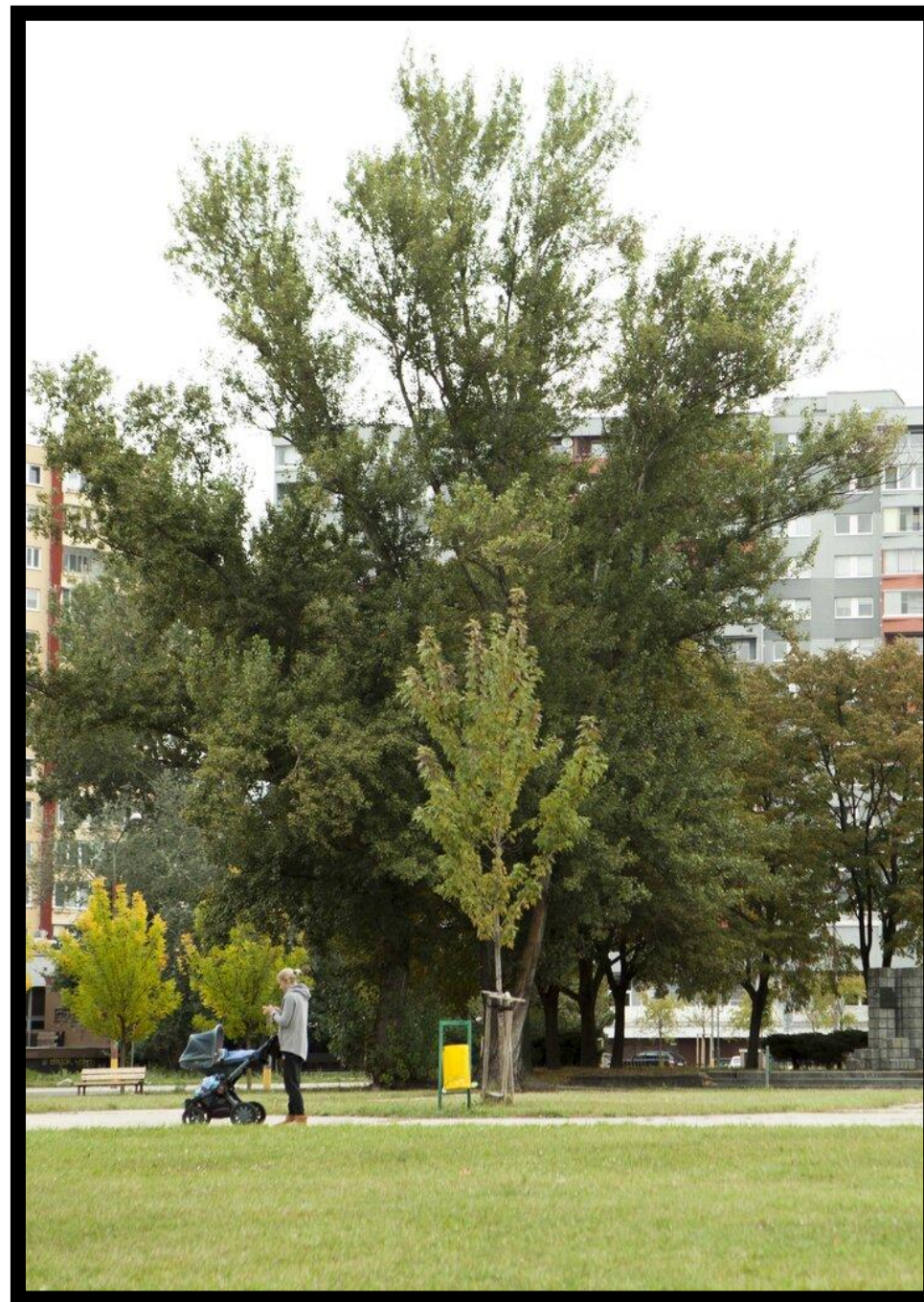
Rozľahlé trávniky, ostrovy stromov

Pre nové obytné súbory sa vyberali najmä rovinaté, voľné plochy na okrajoch vnútorných centier miest, na ktorých vyrastali výškové bytové domy a vybavenosť. Zelené plochy, ktoré mali vyplňať priestor medzi budovami, nepredstavovali príklady tradičných typológií – neboli parkami, ale ani námestiami. Ich význam však spočíval v dostupnosti. Dnes zelené priestory predstavujú najväčší potenciál sídliskových štruktúr. Z hľadiska zmeny klímy sú však problematické.

Charakter verejných priestorov na sídliskách sa líši v závislosti od organizačnej štruktúry (lokálne centrum, vnútroblok apod.), no zväčša ide o rozľahlé trávnaté, monofunkčné plochy, zriedkavo s vyššou zeleňou. Takéto priestory počas leta trpia na prehrievanie a vytváranie teplotných ostrovov. Nízka je aj biodiverzita a súčasne využiteľnosť týchto priestorov.

Teplotne zraniteľná Petržalka

Podľa dokumentu „Atlas hodnotenia zraniteľnosti a rizík nepriaznivých dôsledkov zmeny klímy na území Hlavného mesta SR Bratislavy“ (2020) je Petržalka druhou najzraniteľnejšou mestskou časťou v Bratislave, pretože sa v nej nachádza **vysoký podiel plôch s mierne teplými a teplými povrchmi**, pričom je tu značne vysoký aj podiel budov v ostrovoch teplých plôch v porovnaní s inými mestskými časťami.

Jediným pozitívom, ktorým Petržalka ešte ako tak bojuje proti horúčavam je dobrá dostupnosť tzv. ostrovov chladných povrchov (dostupnosťou sa myslí počet budov vo vzdialenosti do 300 m od chladných povrchov) a podiel veľmi chladných plôch tvorených najmä v jej severnej a východnej časti lužnými lesmi a čiastočne aj riekou Dunaj.

Chorvátske rameno a jeho okolie je koridorom mierneho až chladného vzduchu v porovnaní s okolím tvoreného budovami, spevnenými plochami a cestnou infraštruktúrou, ktoré sa prehrievajú a teplo sálajú. **Námestie republiky sa nachádza v blízkosti Chorvátskeho ramena, ktoré tvorí zelenú os a zároveň mierne pomáha zmierňovať horúčavy**, ale v porovnaní s hustými porastami v okolí štrkovísk Veľký a Malý Draždiak alebo dostihovej dráhy, sa neradí medzi najchladnejšie plochy v území. Inak povedané, naozaj chladné ostrovy sú tvorené stromovou vegetáciou alebo vodnými plochami rádovo väčšími, čo sa týka rozlohy.

Drobné ostrovčeky tvorené niekoľkými stromami preto pri vlnách horúčav nemajú až taký chladiaci efekt, akoby sa mohlo zdať. Z hľadiska dostupnosti chladných povrchov pre obyvateľov je Chorvátske rameno významnou mikroklimatickou oblasťou, pretože zo západnej strany prináša severovýchodné prúdenie vyhriaty vzduch z Kopčian a zo Starej Petržalky, či z okolia Einsteinovej ulice.

Samotné **Námestie republiky je skôr teplotným ostrovom** najmä v jeho južnej polovici. V blízkosti sa nachádza budova nákupného domu (Kaufland) ako aj ďalšie budovy (ulice Fedinova, Tupolevova, Jiráskova), ktoré lemujú bytové domy a ďalšie administratívne budovy alebo budovy občianskej vybavenosti so spevnenými plochami ako parkoviská a cestná infraštruktúra, ktoré teplo pohlcujú a ešte dlho po západe slnka sálajú.

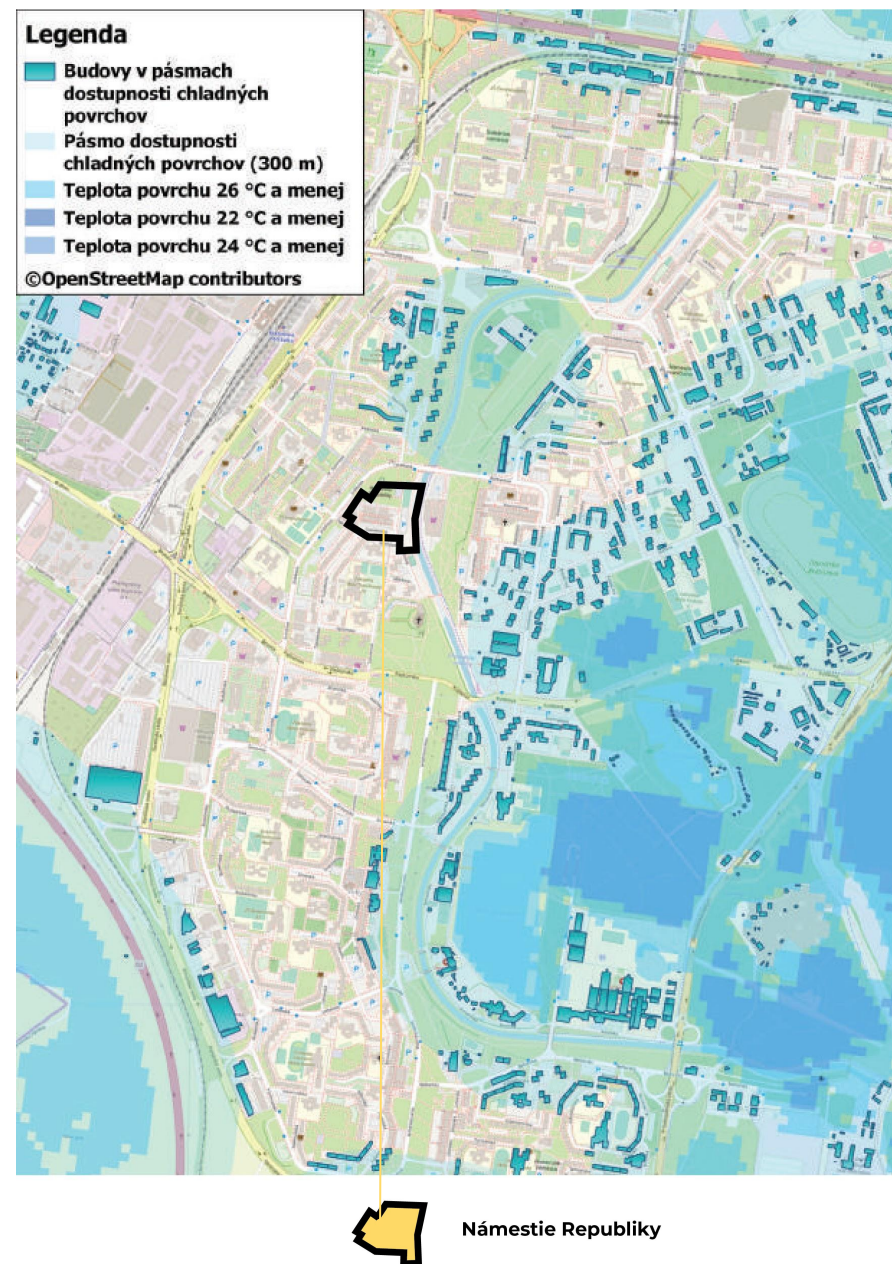
Obr. 4: priemerná teplota (v gride 30 m x 30 m). Zdroj: USGS /NASA Landsat 8, 2018. ZBGIS®, Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky (2018). Spracovanie: Útvar hlavnej architektky, Hlavné mesto SR Bratislava (2018)

Zrážky

Pri hodnotení zraniteľnosti obyvateľstva mestských častí voči intenzívnym zrážkam sa analyzujú podiely priepustných, polopriepustných a nepriepustných plôch ako aj prítomnosť rôznych adaptačných opatrení na území mestských častí. Z tohto hodnotenia vyšla Petržalka ako stredne zraniteľná mestská časť, približne rovnako ako Devín, Dúbravka či Lamač. **Napriek relatívne vysokej hustote budov a cestnej infraštruktúry, nepatrí Petržalka k najrizikovejším mestským častiam v rámci Bratislavy. Je to hlavne pre nízky počet a malú rozlohu terénnych depresíí v zastavanom území,** ktoré boli identifikované ako rizikové územia z hľadiska vzniku záplav z povrchového odtoku. Počas hustých lejakov, ktoré trvajú len niekoľko desiatok minút sa stávajú kritickými práve tie lokality, ktoré sú v terénnych depresiiách a sú tvorené prevažne nepriepustnými povrchmi. V prípade hustých lejakov kapacita zrážkovej ani zmiešanej kanalizácie nestačí, navyše slabou údržbou bývajú často zanesené. **Chorvátske rameno slúži ako prirodzený recipient zrážkovej vody** – miesto, kam môže zrážková voda odtekať alebo vsakovať. Naopak, Rizikovými lokalitami sú husto zastavané lokality Kopčian a Starej Petržalky (napr. nákupné centrá).

Chorvátske rameno

Chorvátske rameno je slepý vodný tok s dĺžkou viac ako 5 km, ktorý bol stavebne upravený v roku 1975 na kanál regulujúci úroveň spodných vôd počas povodňových prietokov. Prúdenie vody v kanáli je zabezpečené iba občasným prevádzkovým prečerpávaním do Dunaja. V koryte ramena sa nachádza niekoľko výrazných bariérových prvkov – stavidiel, ale najmä presypov s rúrovými priepustami v miestach križovania s rušnými komunikáciami.

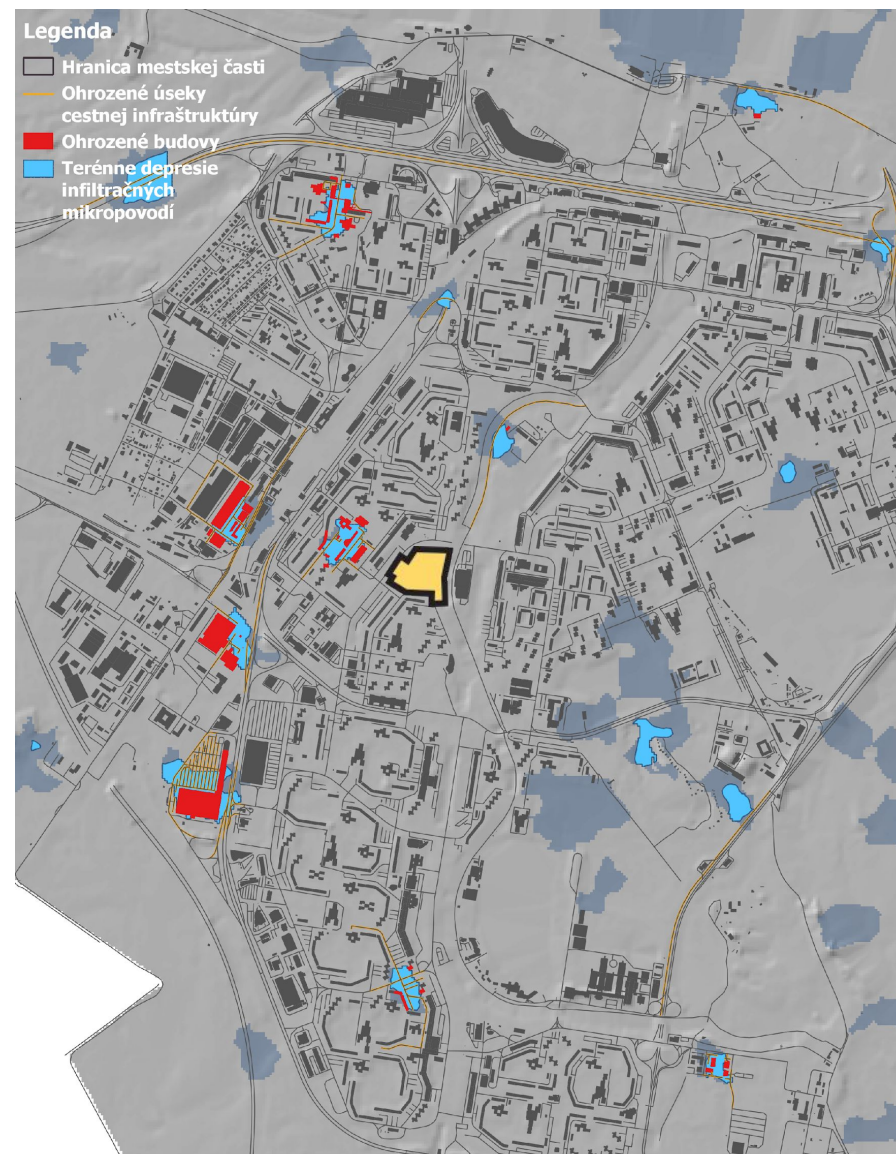
Obr. 5: Dostupnosť chladných povrchov. Zdroj: USGS Landsat 8 NASA, 2018. © OpenStreetMap Contributors (2018). Spracovanie: Útvar hlavnej architektky, Hlavné mesto SR Bratislava (2018)

Spôsobujú nesúvislosť koryta a výrazné obmedzenie pohybu živočíchov. To sa odráža aj na heterogenite fauny v jednotlivých úsekoch ramena. Napriek tomu bolo v oblasti Chorvátskeho ramena zistených **12 druhov chránených a ohrozených druhov rastlín, 7 chránených a 6 ohrozených druhov živočíchov. Chorvátske rameno je od roku 2003 chráneným areálom a predstavuje pre Bratislavu regionálny biokoridor.** Ešte v polovici minulého storočia tu hojne žili korytnačky. Napriek skutočnosti, že panelové domy sú postavené na niektorých úsekoch takmer v bezprostrednej blízkosti ramena a jeho okolie denne navštevujú stovky dospelých a detí, obojživelníky sa tu stále rozmnožujú. V kanáli žije množstvo rýb, hniezdia tu labute.

Zmena klímy, zmena vegetácie

Podľa prognóz klimatológov by sa **v následku zvýšenia teploty mohli posunúť vegetačné zóny až o 150-200 km na sever** (napríklad Orava sa dostane teplotne na úroveň Podunajskej nížiny). Pre územie Petržalky to bude znamenať, že súčasná potenciálna prirodzená vegetácia na tomto území – lužné lesy, sa zmení na suchomilný dubový les.

Pre tento typ vegetácie budú vhodné dreviny z mediteránskej oblasti (dub letný, dub balkánsky, dub plstnatý, dub cerový). Z introdukovaných druhov sú vhodné tie, ktoré sa už v mestských výsadbách osvedčili – gledíčia trojtrňová, brestovec východný, agát biely alebo stromy upravené pre vytváranie veľkého tieňa.

Námestie Republiky

Obr. 6: Model potenciálneho rizika záplav z povrchového odtoku pre budovy a cestnú infraštruktúru v záujmovom území a jeho širšom okolí.
Spracovanie: Útvar hlavnej architektky, Hlavné mesto SR Bratislava (2018)

**Analýza
súčasného
stavu**

Riešené územie

Napriek tomu, že je to v strede Petržalky, tak nám tu nepostavili nejakú opachu. Aj sme sa obávali, ale neprišlo k tomu, no neprišlo ani k zazelenaniu. Nahnevalo ma to vydláždenie v strede kvôli dvom týždňom, kedy sa tam konajú vianočné trhy. Veľká časť parku sa tým znehodnotila.

Respondentka (64 r) v rozhovore

Riešené územie

Územie Námestia republiky sa nachádza v mestskej časti Bratislava – Petržalka v časti Dvory. Priestor, ktorému sa v tejto štúdii venujeme, je vymedzený na východnej strane brehom Chorvátskeho ramena. Na juhu hranou terasy na Tupolevovej ulici a Petržalskou plavárňou. Západnú a severnú hranu tvorí bytový dom na Fedinovej ulici. V riešenom území sa nachádza aj úsek Jiráskovej ulice, predpolie Cik Cak centra a skatepark.

Podľa pôvodných plánov mal byť v priestore dnešného námestia umiestnený veľký obchodný dom s parkoviskom. S jeho vybudovaním sa zrejme počítalo až po dostavaní centrálnej osi s rýchlodráhou, ktorú sa už nepodarilo uskutočniť. Petržalské časti Dvory I. a II., na ktorých rozhraní námestie stojí, sa budovali až do polovice 80. rokov. Prvým zásahom do prázdneho priestoru námestia tesne po dobudovaní okolitých budov bolo osadenie **pamätníka pri príležitosti 40. výročia Pražského protifašistického povstania**. Pamätník (autor neznámy) je tvorený kompozíciou z rovnakých kociek, ktoré boli na seba poukladané ako detská stavebnica. Pamätník je zasadený do štvorcového vyvýšeného priestoru, ktorý je prístupný širokým schodiskom. Lipy, ktoré boli okolo celého priestoru v čase osadenia pamätníka vysadené, sú dnes už vysoké stromy.

Pôvodne *Družobné námestie* bolo v roku 1985 premenované na *Námestie Májového povstania českého ľudu*. Od roku 2013 je to *Námestie republiky*. Názov stále nie je zakorenený.

Dovtedy ***Družobné námestie*** bolo v deň osadenia pamätníka **5. mája 1985 premenované na *Námestie Májového povstania českého ľudu*** (ľudovo nazývané **Májko**). V roku 2013 bol názov zmenený na *Námestie republiky* na základe hlasovania verejnosti z troch možností.

Podľa odpovedí respondentov v našom výskume nie je súčasný názov hlboko zakorenený: „Povieš, že ideš do Zrkadláča – ale nepovieš, že ideš na Námestie republiky.“ Niektorí z nich ani nevedeli, že priestor nesie toto pomenovanie alebo používajú iné názvy, napríklad „skatepark“. Niektorí uvažujú, či by sa pri zmene funkcie nemal zmeniť aj názov, iní sú naopak za jeho ponechanie, keď už je raz vytvorený.

Poloha Námestia republiky v rámci Petržalky

Pečňa

Dvory

Kapitulský dvor

Háje

Kopčany

Lúky

Janíkov dvor

Námestie Republiky

Cik Cak Centrum slúži aj ako obradná sieň

Zástavbu v okolí námestia tvoria doskové panelové domy

Okolie zastávky MHD

Na okraji námestia sa nachádza obojsmerná zastávka autobusu

Priamo na hlavnej pešej trase z Fedinovej ulice leží parkovisko

Biotop Chorvátskeho ramena

Pamätník Pražského povstania so vzrastlými stromami okolo

Breh Chorvátskeho ramena smerom k námestiu je bez úprav

Parter bytového domu s vybavenosťou, vedľa je plaváreň

Spevnená plocha na námestí sa využíva počas podujatí

Južnú časť námestia zaberá neformálne parkovisko

Zázemie okolo skateparku sa využíva aj na prácu s mladými

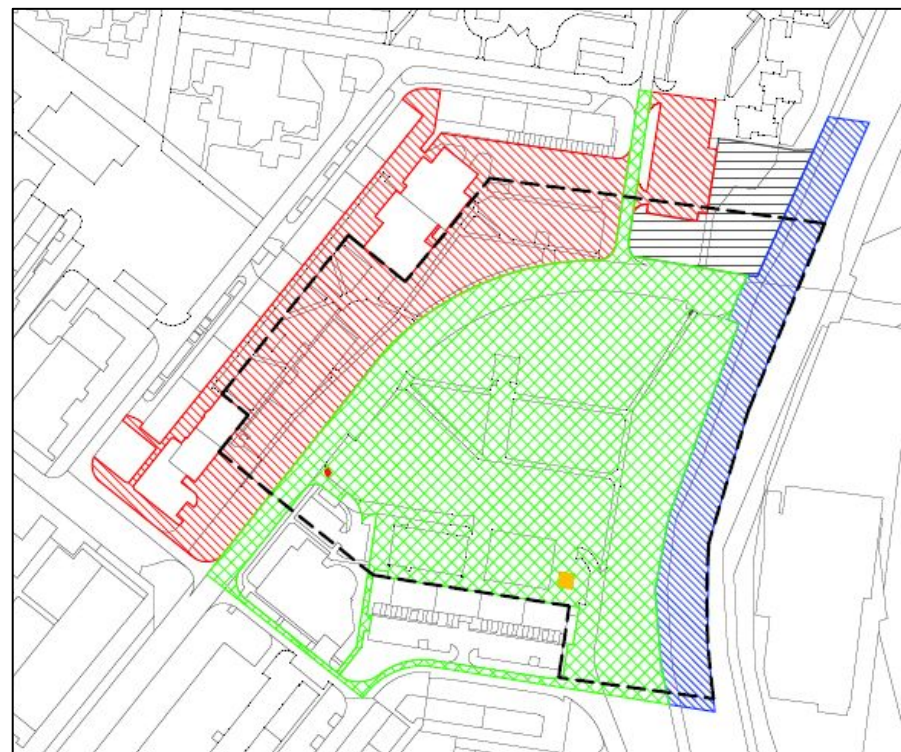
Význam v kontexte Petržalky

Námestie republiky predstavuje **jeden z najväčších verejných priestorov v mestskej časti** Petržalka. Na rozdiel od okolitých vnútroblokov je typologicky skôr priestorom vyššieho významu s reprezentatívnym charakterom a významom pre celé sídlisko. Ten je daný aj centrálnou polohou v rámci Petržalky. Mestská časť nedisponuje koncepciou či pasportom verejných priestorov, ktorý by určoval hierarchiu, pozíciu v štruktúre alebo potenciál pre ďalší rozvoj. Neurčitost charakteru námestia je spôsobená i prebiehajúcimi developerskými a mestskými investičnými projektami, ktoré menia kontext významnosti verejných priestorov.

Vlastníci a správcovia

Väčšia časť Námestia republiky (plochy zelene a hlavnej cesty) je **vo vlastníctve Magistrátu Hlavného mesta SR Bratislavy a v správe mestskej časti Bratislava - Petržalka**. Plochy pred bytovými domami sú vo vlastníctve Magistrátu, no nie sú zverené mestskej časti. Vlastník plochy na severe riešeného územia nie je definovaný. Vlastníkom Chorvátskeho ramena je Slovenská republika. Správcom vodného toku Chorvátskeho ramena je Slovenský vodohospodársky podnik, odštepny závod Bratislava a Správa vnútorných vôd Šamorín.

Námestie republiky je jedným z najväčších verejných priestorov Petržalky.

LEGENDA

hranica riešeného územia	vlastník ZSD
vlastník neevidovaný	vlastník MH SR BA - zverené MČ
vlastník SR - SVP	vlastník MH SR BA - nezverené MČ

Obr. 7: Vlastníci pozemkov

Územný plán

Podľa územného plánu je riešené územie určené pre rôzne funkčné využitie. Najväčšia časť (1100) námestia, vymedzená Chorvátskym ramenom a Jiráskovou ulicou, predstavuje stabilizované územie pre parky, sadovnicke a lesoparkové úpravy. Územie Námestia republiky je teda podľa územného plánu skôr parkom ako námestím. **Za prípustné sa tu považujú najmä vodné plochy, pobytové lúky, ihriská a hracie plochy, drobné zariadenia vybavenosti súvisiace s funkciou, náučne chodníky, turistické a cyklistické trasy, zariadenia a vedenia technickej a dopravnej vybavenosti pre obsluhu územia funkčnej plochy.** Za neprípustné sa podľa územného plánu považuje parkovanie nad terénom a stavby a zariadenia nesúvisiace s funkciou.

Námestie je z juhu vymedzené plochou pre občiansku vybavenosť celomestského a nadmestského významu (201), zo západu a čiastočne severu plochou pre občiansku vybavenosť lokálneho významu (202). Plocha plavárne predstavuje rozvojové územie určené na funkčné využitie plôch pre zmiešané územia bývania a občianskej vybavenosti (501) s maximálnym indexom podlažných plôch 2,1. Plochy námestia a ostatných komunikačných plôch (bez číselného kódu) sa nachádzajú v časti hlavnej cestnej komunikácie.

Priestor Námestia republiky je podľa územného plánu skôr parkom ako námestím.

Obr. 8: Územný plán

**Kto a ako využíva
námestie?**

”

***Sedávajú tam bezdomovci
a deti sa tam chodia blbnúť.***

“

Respondentka (56 r) v rozhovore

Kto a ako využíva námestie?

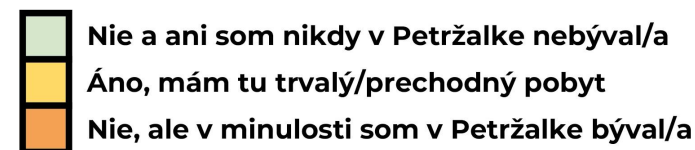
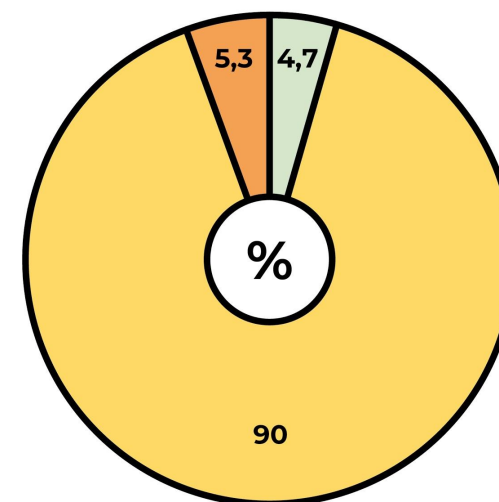
Kedže sme kvôli pandémie nemohli realizovať mapovanie pohybu užívateľov v území, na zber dát o využití priestoru sme využili online nástroje a dotazníkový prieskum. Dotazník vyplnilo vyše 1100 respondentov. Dotazník obsahoval otázky zamerané na dôvod pobytu na námestí, vzťah k priestoru, hodnotenie spokojnosti s rôznymi aspektmi územia, vykonávané aktivity na námestí. Skúsenosti aj potreby sme skúmali viac do hĺbky počas 21 hĺbkových telefonických rozhovorov s vybranými aktérmi.

Popis respondentov dotazníka

Spomedzi 1141 respondentov dotazníka mierne prevažovali muži (54,1 %). Z hľadiska vekového zloženia prevažovali respondenti v produktívnom veku od 26-40 rokov (60 %), potom respondenti v pokročilom produktívnom veku 41-60 rokov (15 %). Tretie miesto v početnosti odpovedí obsadili mladí vo veku 19-25. Vo vzorke sú najmenej zastúpené skupiny dôchodcov a detí.

Z hľadiska vzdelania sa do dotazníkového prieskumu zapojili skôr ľudia s vyšším vzdelaním. Takmer 60 % respondentov absolvovalo jeden zo stupňov vysokoškolského vzdelania, väčšina s dosiahnutým druhým stupňom vysokoškolského vzdelania. Dopĺňa ich skupina s dosiahnutým stredoškolským vzdelaním s maturitou.

Bývate v Petržalke?

Obr. 9. Bývate v Petržalke? (Vyberte jednu možnosť) N=1141.
Zdroj: dotazníkový prieskum, OZ Punkt, 2020

Pracovne aktívnych bolo vyše 75 % respondentov. Približne rovnako zastúpení (10 %) sú respondenti na rodičovskej dovolenke a študenti. Zvyšné percentá sú rozložené medzi dôchodcov (4,4 %) a nezamestnaných (1,8 %). **Drvivá väčšina respondentov (90 %) označila, že má v Petržalke trvalý či prechodný pobyt.** Ostatných 10 % je rovnomerne rozložených medzi respondentov, ktorí v Petržalke bývali v minulosti a tých, ktorí k Petržalke majú iný vzťah ako k miestu bydliska. Podľa prieskumu chodia na námestie častejšie obyvatelia Petržalky ako obyvatelia iných mestských častí. Viac ako 80 % respondentov, ktorí za svoje bydlisko uviedli Petržalku, navštevuje daný priestor častejšie ako niekoľkokrát za mesiac.

Znamená to, že **námestie má lokálny význam pre mestskú štvrť.** Najviac respondentov sa pohybuje po námestí často, buď každý deň alebo niekoľkokrát za týždeň (47 %). Najväčší záujem o zapojenie do participácie prišiel zo strany obyvateľov časti susediacej s Námestím republiky – časti Dvory. Spolu s respondentmi z častí Háje a Lúky predstavujú až 90 % respondentov. **Zachytili sme teda predovšetkým miestnych obyvateľov so silnou osobnou skúsenosťou s územím.**

Prečo ľudia chodia na námestie?

Ľudia sa najčastejšie nachádzajú na námestí kvôli **návšteve obchodov a služieb v okolí, pri návšteve podujatí alebo cez námestie prechádzajú.** Okrem tranzitu využívajú okraje námestia na šport, najmä chodník okolo Chorvátskeho ramena je cieľovou destináciou bežcov, chodcov s paličkami a cyklistov. Námestie využívajú aj deti zo školského klubu, deti sem radi chodia pozorovať život vo vode. Silný dôraz v odpovediach bol kladený aj na fungujúce služby v okolí námestia.

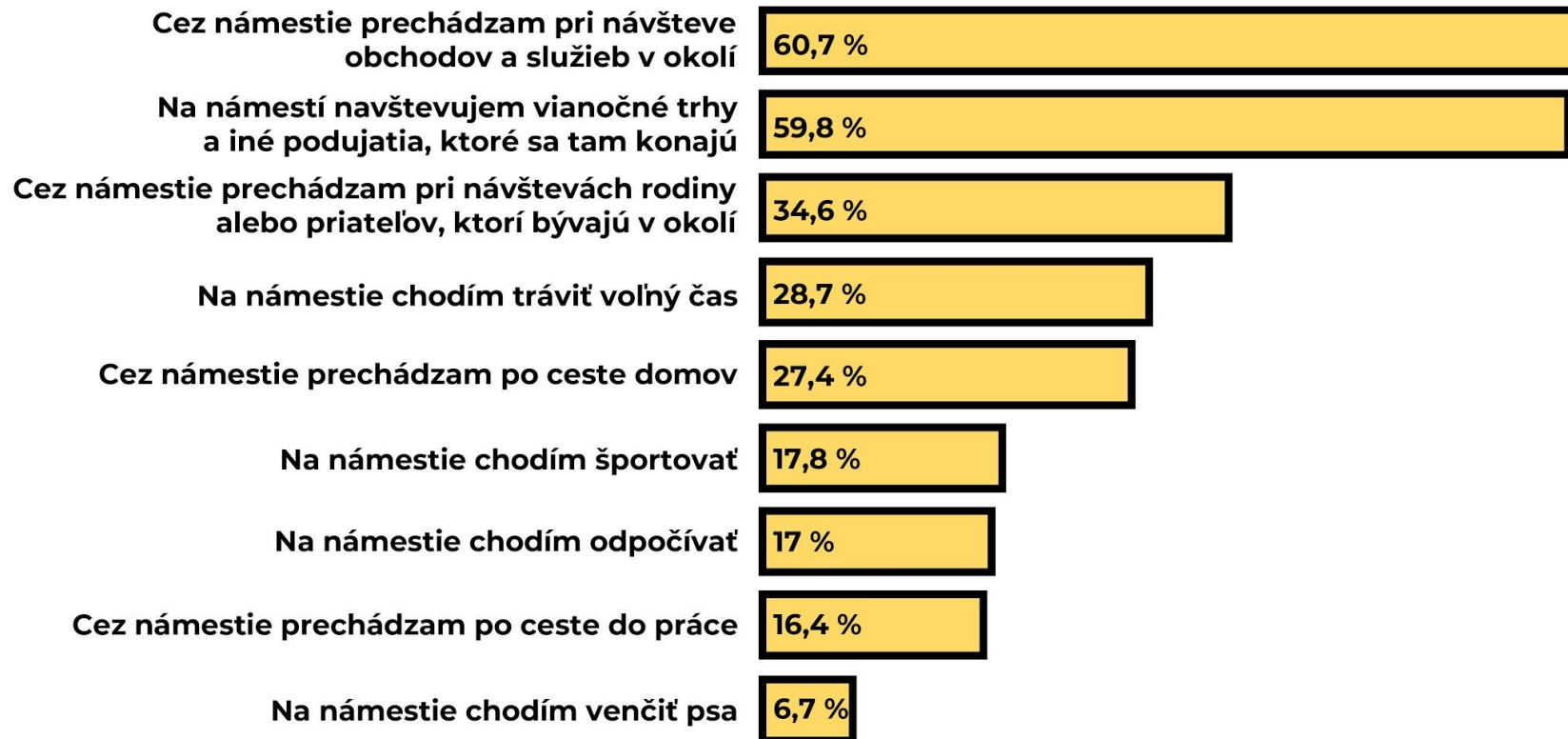
Zo služieb respondenti najviac navštevujú Petržalskú plaváreň, potraviny a cukrárne so zmrzlinárňami. Služby sú „po ruke“, môžu si vybaviť všetko cestou z práce peši. Blízky vzťah s prevádzkami niektorí pomenúvajú ako pocit komunity.

Pri porovnaní dôvodov pohybu po námestí z pohľadu bydliska je najzaujímavejšie, že **sem chodia športovať viac Nepetržalčania než Petržalčania.** Z hľadiska veku využívajú priestor teenageri najmä na šport (pravdepodobne kvôli skateparku), respondenti medzi 61-70 rokov využívajú lokálne obchody a služby.

Respondenti vo všeobecnosti najviac navštevujú územie v podvečer (medzi 16:00-18:00). Petržalčania sa po námestí pohybujú skoro ráno (6:00-8:00) a neskoro večer (21:00-23:00). Nepetržalčania sa po námestí najviac pohybujú na obed a popoludní (11:00-13:00, 13:00-16:00) zrejme vtedy využívajú tunajšie služby. Z toho je zrejmé, že obyvatelia využívajú námestie ráno na presun alebo sprevádzanie člena rodiny do práce či školy, na venčenie psov a večer na prechádzku či pobyt. V čase pred obedom (8:00-11:00) navštevujú námestie ľudia v dôchodkovom veku. Mladí pod 18 rokov sú na námestí najmä v skorých poobedných hodinách a v hodinách okolo obeda, zrejme po ceste zo školy. Mladí vo veku 19-25 rokov využívajú priestor najmä v poobedných hodinách (13:00-18:00). Skupiny respondentov v produktívnom veku (26-40 a 41-60 rokov) prevládajú v priestore v podvečer a večer.

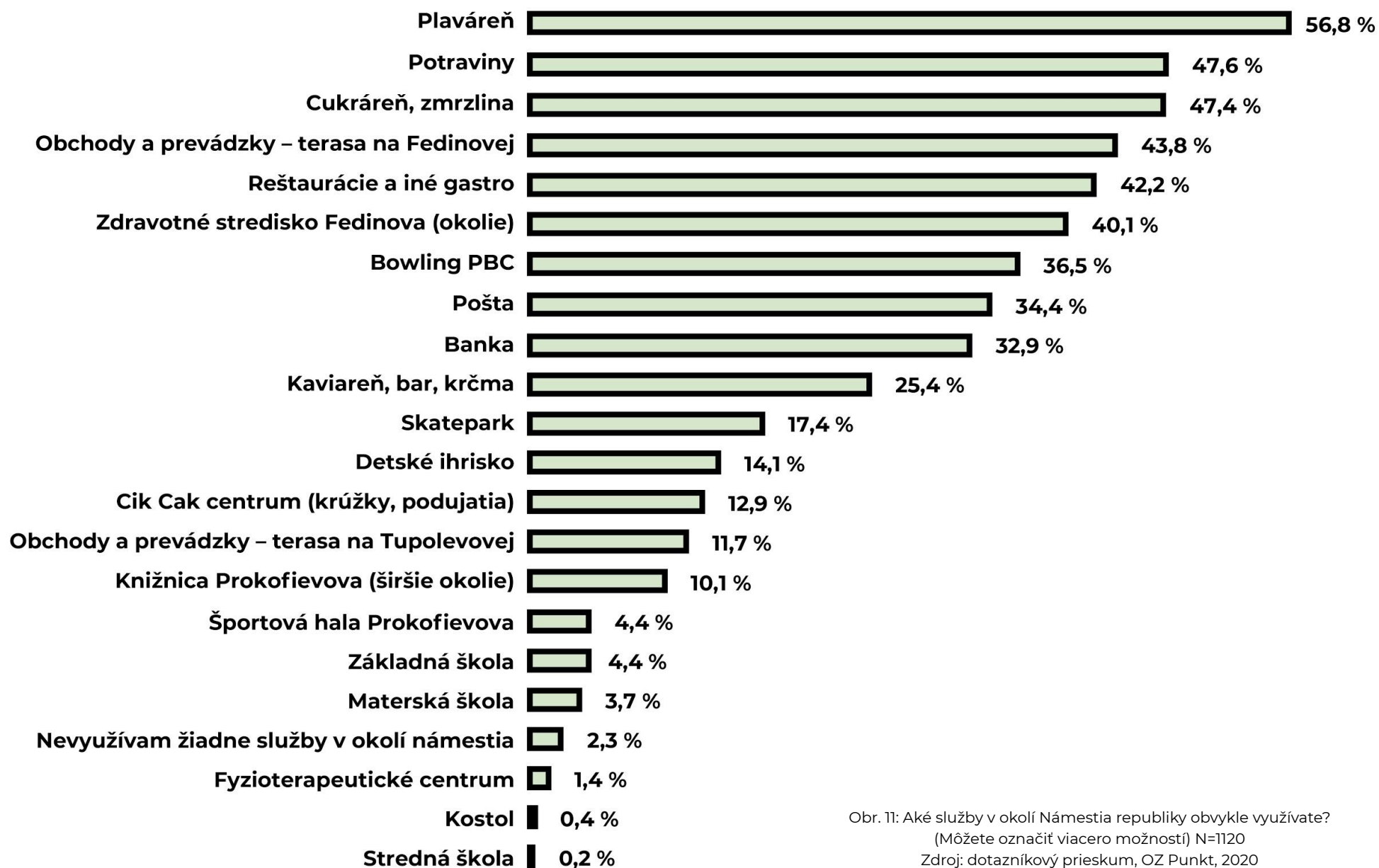
Keď sa respondenti pohybujú po námestí, najčastejšie ich sprevádzajú príbuzní a rodinní príslušníci (55 %). Nasleduje doprovod priateľmi (46 %). V najmenšej miere ich doprevádzajú kolegovia (3,8 %). Dalo by sa teda povedať, že námestie je miestom socializácie.

Aký je obvyklý dôvod vášho pohybu po Námestí republiky?

Obr. 10: Aký je obvyklý dôvod vášho pohybu po Námestí republiky?
(Môžete označiť viacero možností) N=1118
Zdroj: dotazníkový prieskum, OZ Punkt, 2020

Aké služby v okolí Námestia republiky obvykle využívate?

Obr. 11: Aké služby v okolí Námestia republiky obvykle využívate?
(Môžete označiť viacero možností) N=1120
Zdroj: dotazníkový prieskum, OZ Punkt, 2020

Ako vyzerá modelový deň na Námestí republiky podľa odpovedí respondentov?

Ráno cez námestie prechádzajú matky s deťmi do školy a Petržalčania do práce.

Pred obedom sa tu pohybujú seniori po ceste za službami alebo pri prechádzke.

Okolo obeda sem prichádzajú ľudia z firiem na obednú prestávku. Mladí ľudia tu trávajú čas po škole.

Podvečer je na námestí najviac rušno. Chodia sem najmä ľudia v produktívnom veku. Muži tu športujú, ženy venčia psov, mladí skejtujú. Ľudia tu trávajú čas s kamarátmi alebo s rodinou. Obyvatelia mimo Petržalky idú na plaváreň.

Večer sa po námestí pohybujú mladí ľudia a psíčkari.

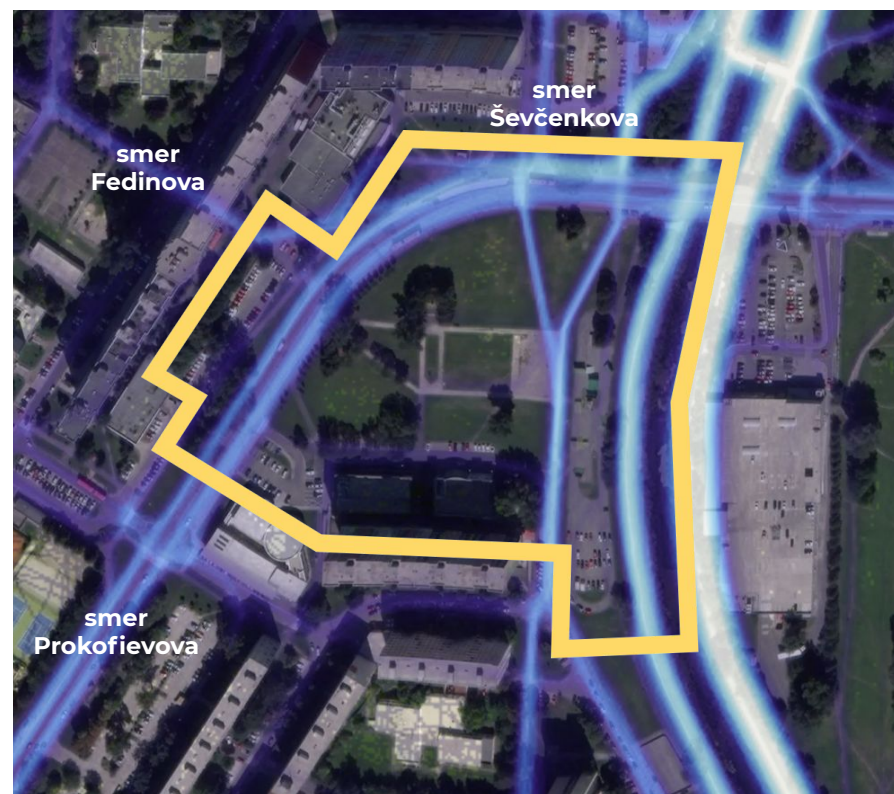

Mobilita

Podľa dotazníkového prieskumu dominuje u respondentov po námestí peší pohyb (52 %), nasledovaný jazdou na bicykli (21 %). **Hlavné pešie trasy vedú územím zo severu na juh, pozdĺž Chorvátskeho ramena** a paralelne okolo skateparku v nadväznosti na priechod pre chodcov. Bežci sa podľa aplikácie Strava najviac pohybujú po brehoch Chorvátskeho ramena, viac po asfaltovom chodníku na strane v časti Háje a po chodníkoch Jiráskovej ulice. Cez štvorprúdovú Jiráskovu ulicu môžu chodci prejsť na dvoch miestach – v smere na Ševčenkovu a na Prokofievovu ulicu.

Podľa Štúdie pešieho pohybu [2] je priechod na Ševčenkovu pre chodcov menej bezpečným priechodom. Ide o križovatku bez svetelnej signalizácie a bez prerušenia dopravným ostrovčekom. Priechod na Prokofievovu je neosvetlený, nemá dopravný ostrovček, ani vodiaci pás. Problémom pre chodcov sú aj zaparkované autá, ktoré bránia pohybu, chýbajúce alebo prerušené chodníky a nerovné povrchy chodníkov. **Kolízne situácie s autami vznikajú aj v úrovni Cik Cak Centra (CCC)**, kde ústi peší ťah a nenachádza sa tu priechod pre chodcov. Prebehnúť cez cestu a križom cez námestie predstavuje pre peších významnú skratku. Miesto častého prechodu chodcov pri CCC je o to nebezpečnejšie, že sa nachádza v zákrute 4-prúdovej cesty. Avšak, respondenti sa nezhodujú, či by na tomto mieste mal pribudnúť ďalší priechod pre chodcov. Pohyb cyklistov v území sa koncentruje na cyklotrasu pri Chorvátskom ramene. V území sa nachádza jedna obojsmerná zastávka MHD, Markova. V riešenom území sa nachádzajú aj parkovacie plochy pri Cik Cak Centre a pri bytových domoch.

[2] Hianík, Winková, Majerník, Tajtiová: Konceptcia pešieho pohybu Petržalka časť Háje (2017)

Obr. 12: Hlavné pešie trasy podľa aplikácie Strava

Existujúce priechody pre chodcov nie sú bezpečné. V úrovni Cik Cak Centra, kadiaľ vedie hlavný peší ťah, priechod chýba úplne. Dostať sa na námestie je problematické.

Kultúra a komunity

Námestie republiky je v súčasnosti **využívané na kultúrne podujatia v mierke celej mestskej časti**. Konajú sa tu podujatia, ktoré sú súčasťou Letných dní Petržalky (Street Dance Academy, koncerty) a od konca novembra tradičné Petržalské vianočné trhy či šarkaniáda, ale aj oslavy prvého mája a politické mítingy. Vďaka vianočným trhom sa Námestie republiky dostalo do povedomia obyvateľov Petržalky.

Organizátori z mestskej časti sa, podľa vlastných slov, stretávajú s limitmi priestoru. Prvým je relatívne **malá spevnená plocha**, na ktorej sa môžu podujatia konať. Tá obmedzuje kapacitu návštevníkov vianočných trhov. Stánky potrebujú pevnú plochu aj zozadu na zásobovanie, čím sa vnútorný priestor trhov veľmi zúži. **Problém je aj s prívodom elektriny a vody, chýbajúcim osvetlením a nízkou bezpečnosťou priestoru**. Mestská časť z tohto dôvodu zabezpečuje každý rok strážnu službu, ktorá cenu podujatia veľmi navyšuje. Podujatia a ich trvanie sú prispôbené charakteru obytnej zóny (končia väčšinou do 21:00 h).

Z hľadiska kultúry má námestie pre Petržalku špecifické postavenie. Je totiž **jedným z mála rozľahlých priestorov v rukách mestskej časti, kde je možné pripravovať veľké kultúrne akcie**. Podujatia mestskej časti sa štandardne síce konajú v Sade Janka Kráľa, no tento priestor je pre jeho historický a parkový charakter pre určité typy podujatí nevhodný. Kultúrne podujatia, ktoré mestská časť usporadúva na dostihovej dráhe, sú pre ňu finančne neudržateľné kvôli vysokému prenájmu.

Námestie je jedným z mála rozľahlých priestorov v správe mestskej časti, kde je možné organizovať veľké kultúrne podujatia.

Námestie republiky je považované z hľadiska kultúry za dôležitý priestor. Zástupcovia oddelenia kultúry mestskej časti vidia **potenciál najmä v centrálnej polohe priestoru, veľkosti námestia a jeho dostupnosti hromadnou dopravou. Výhodou je aj možné zapojenie ďalších organizácií či zariadení z okolia.**

Zámer vybudovať na Námestí republiky centrálny verejný priestor pre kultúrne akcie však nie je zachytený v žiadnom strategickom dokumente mestskej časti. Obmedzením pre budúce využitie námestia je rezidenčný charakter okolia, preto by sa to mali konať len menej hlučné podujatia.

Na námestí pôsobí viacero inštitúcií a občianskych združení, napríklad **Cik Cak Centrum**, kreatívne centrum pre deti a mládež, ktoré ponúka tvorivé dielne, pohybové cvičenia, prednášky, výstavy či koncerty. CCC zároveň slúži aj ako obradná sieň. Ďalším subjektom je **o.z. Kaspian, ktoré tu prevádzkuje skatepark** a poskytuje terénne služby (sociálne a voľnočasové), ktoré sú pre deti a mládež ľahko dostupné. O.z. Kaspian organizuje súťaže pre skateboardistov, kolobežkárov a bikerov, vie využiť priestor aj pre tanečníkov a venovať sa aj komunitnej sociálnej práci: „*Chceli by sme vytvoriť skatepark ako participatívnu platformu pre deti a mládež.*“ Medzi ďalšie organizácie, ktoré generujú program okolo námestia, patri DK Zrkadlový háj, Petržalské Bowlingové centrum a Petržalská plaváreň.

V okolí pôsobia aj ďalšie iniciatívy, ktoré zatiaľ na námestí svoje aktivity neorganizujú, no vedia si to predstaviť.

Do programu na námestí by združenie **Krásy terasy**, ktoré sa venuje práci s deťmi a verejnému priestoru, vedelo zapojiť aj okolité terasy. Ak by sa na námestí vytvorilo detské ihrisko, združenie **Petržalské ihriská** si tu vie predstaviť pripravovať aktivity. Šlo by napríklad o súťaže alebo MDD. Materské centrum **Budatko** by vedelo priniesť program pre najmenšie deti a ich rodičov. Potrebovali by však priestor kvôli bezpečnosti ohradiť od hlavnej cesty.

Mestská časť (**Kultúrne zariadenia Petržalky**) by námestie mohla využívať častejšie než na vianočné trhy. Do úvahy pripadajú Dni Petržalky alebo iné podujatia, ktoré by boli vzhľadom na centrálnu polohu námestia prístupnejšie obyvateľom. Samozrejmosťou je potom riešenie hluku, nakoľko sa v okolí nachádzajú obytné domy. Využiť námestie by mohli aj blízke **základné školy** pre svoje školské kluby alebo hodiny výtvarnej výchovy. Už dnes ZŠ využíva priestor napríklad na hodiny telesnej výchovy. Do úvahy pripadá aj široká ponuka aktivít **Cik Cak Centra**; niektoré z nich by sa mohli presunúť v dobrom počasí aj na námestie. Priestor námestia by mohla, vzhľadom na blízkosť svojej pobočky, využiť aj **Miestna knižnica Petržalka**. Mohli by pripravovať podujatia vo forme divadielok, edukačných workshopov, prednášok pre rôzne vekové skupiny obyvateľov alebo vedením exteriérovej čítárne.

Skatepark

Je paradoxné, že kým pre väčšinu respondentov predstavuje Námestie republiky nudnú plochu, pre mladých ľudí je to vďaka skateparku jedno z najpopulárnejších miest. Jeho **prítomnosť na námestí je tak charakteristická, že niektorí respondenti dotazníka uviedli, že namiesto názvu Námestie republiky používajú pre daný priestor pomenovanie "skatepark". Skatepark a všeobecne pouličná kultúra patria k identite námestia.**

Skatepark stojí na pozemku vo vlastníctve magistrátu v správe mestskej časti Petržalka. Samotné prekážky skateparku sú vo vlastníctve aj v správe o.z. Kaspian, ktoré zabezpečuje údržbu a základné financovanie cez dotačné programy. Okrem správcovstva vykonáva o.z. Kaspian v lokalite aj terénnu sociálnu prácu s mládežou.

Využívanosť skateparku spôsobuje, že je pod kontrolou a neničí sa tak, ako v minulosti, no dochádza tam aj k častým kolíziám medzi rôznymi vekovými skupinami detí. Skatepark je pre väčšie deti, ale i menšie ho chcú využívať, čím sa dostávajú do nebezpečných situácií. Obyvateľom v okolí prekáža hluk z ocelových prekážok. Prebudovanie na betónové by tento problém pomohlo odbúrať. Problematické je samovoľné parkovanie na časti určenej pre korčuliarov, skateparku ktoré znemožňuje jeho využitie.

Správci skateparku ani mestská časť v budúcnosti neuvažujú o presune skateparku na iné miesto v Petržalke. Naopak, poloha v centre je pre dostupnosť skateparku kľúčová.

Skatepark a pouličná kultúra patria k identite priestoru. Vďaka nemu je námestie populárne medzi mladými ľuďmi.

Vzhľadom na nové pešie trasy a prepojenia na plánovanú električku je však nutné uvažovať o premiestnení skateparku na iné miesto v rámci námestia, pretože skatepark by tvoril bariéru budúcemu hlavnému pešiemu ťahu smerom na lávku cez Chorvátske rameno. Ku kolíziám s chodcami dochádza aj v súčasnej polohe, preto je vhodná pozícia skateparku dôležitá pre jeho správne fungovanie. Správcovia skateparku uvažovali o jeho premiestnení napríklad smerom k prevádzke banky alebo k ceste. V prípade tvorby zadania pre architektonickú súťaž sú ochotní zadefinovať priestorové, tvarové a iné požiadavky na nový skatepark. Na jeho výstavbe sa však nevedia podieľať finančne, len v rovine konzultantov zadania a aj realizačného projektu. Správcovstvo by aj v budúcnosti mohlo ostať na ich pleciach. Z hľadiska potrieb by združenie na námestí privítalo zázemie pre prácu s mládežou (altánok) a servisnú miestnosť na údržbu. Na vybudovanie zázemia je možné využiť aj priestory pod prekážkami skateparku.

Vzťah k námestiu

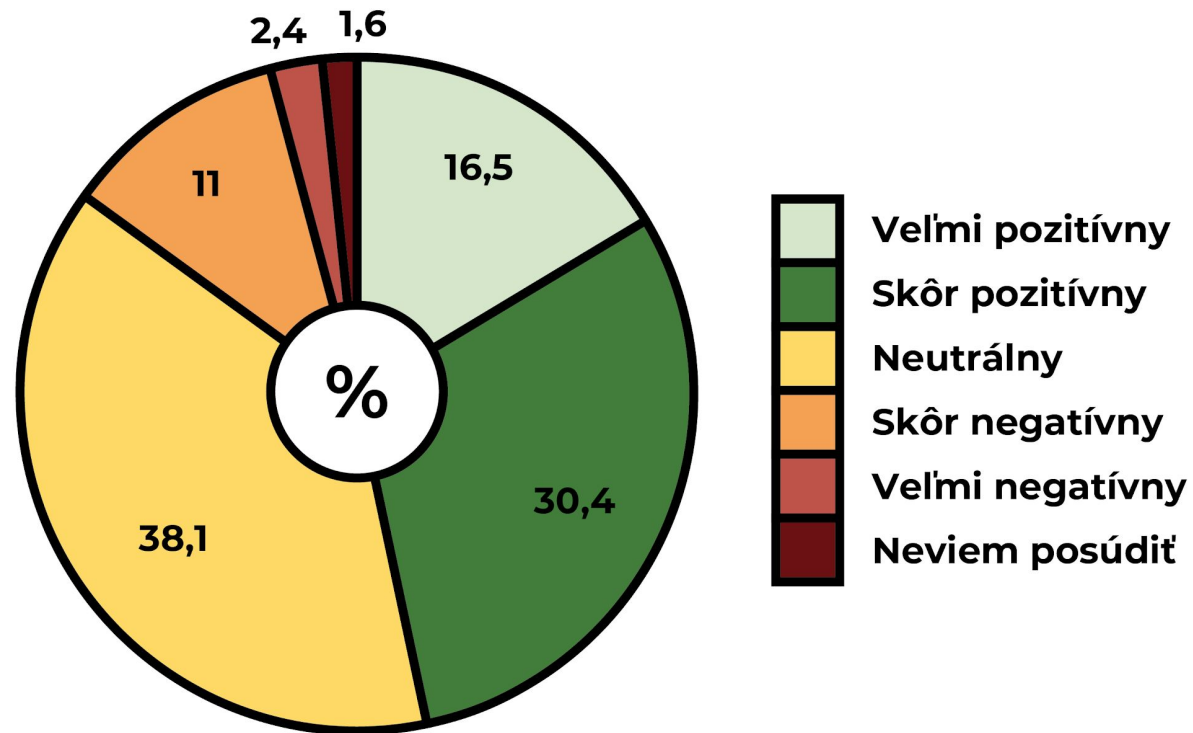
Keď sme respondentov vyzvali charakterizovať Námestie republiky, prevládali dva relatívne opačné názory. Jedna skupina charakterizuje námestie ako **miesto vhodné na odpočinok a voľnočasové aktivity** (34 %) a druhá ako **miesto, ktorým ľudia iba prechádzajú** (27 %). Respondenti mali možnosť doplniť vlastnú odpoveď: 1,7 % respondentov charakterizovalo námestie ako miesto s potenciálom. S ohľadom na vzťah, medzi respondentmi **prevažuje veľmi pozitívny a skôr pozitívny vzťah k námestiu** (47 %) a to ako u Petržalčanov, tak aj u obyvateľov iných mestských častí. Len 13 % respondentov má veľmi negatívny a skôr negatívny vzťah k námestiu.

Vnímanie námestia

Respondenti si Námestie republiky **najčastejšie spájajú s veľkou, nudnou plochou**. Silne je vnímaná miera priestoru, či už v negatívnom zmysle (prázdne, nevyužitú), alebo ako výnimočná kvalita (vzdušná, ojedinele veľká zelená plocha v Petržalke). Časť **nenapadne ako prvá asociácia námestia, ale park**. Medzi časté asociácie patrí využitie námestia: skatepark alebo vianočné trhy. Najviac respondentov označilo ako **prednosť námestia blízkosť Chorvátskeho ramena** (82 %). Nasleduje dostatok priestoru pre aktivity vo voľnom čase (51 %), prítomnosť zelene (45 %), dobré dopravné napojenie (43 %) a dostupnosť služieb (40 %). Respondenti mali možnosť vložiť inú odpoveď. Skoro 2 % z nich označilo za prednosť námestia prítomnosť skateparku. Ako dostačujúci vnímajú respondenti počet parkovacích miest, stav chodníkov a komunikácií pre motorové vozidlá. Dostačujúci je tiež, podľa respondentov, počet verejných podujatí, občianska vybavenosť na námestí a dopravné spojenie do centra mesta alebo iných častí Petržalky.

Vnímanie Námestia republiky je naozaj rôznorodé. Priestor je pre viacerých respondentov nudný, prázdny a prehriaty, pre iných vzdušný a zelený. Prvou asociáciou nie je námestie, ale park, vianočné trhy a skatepark.

Ako by ste charakterizovali váš vzťah k Námestiu republiky?

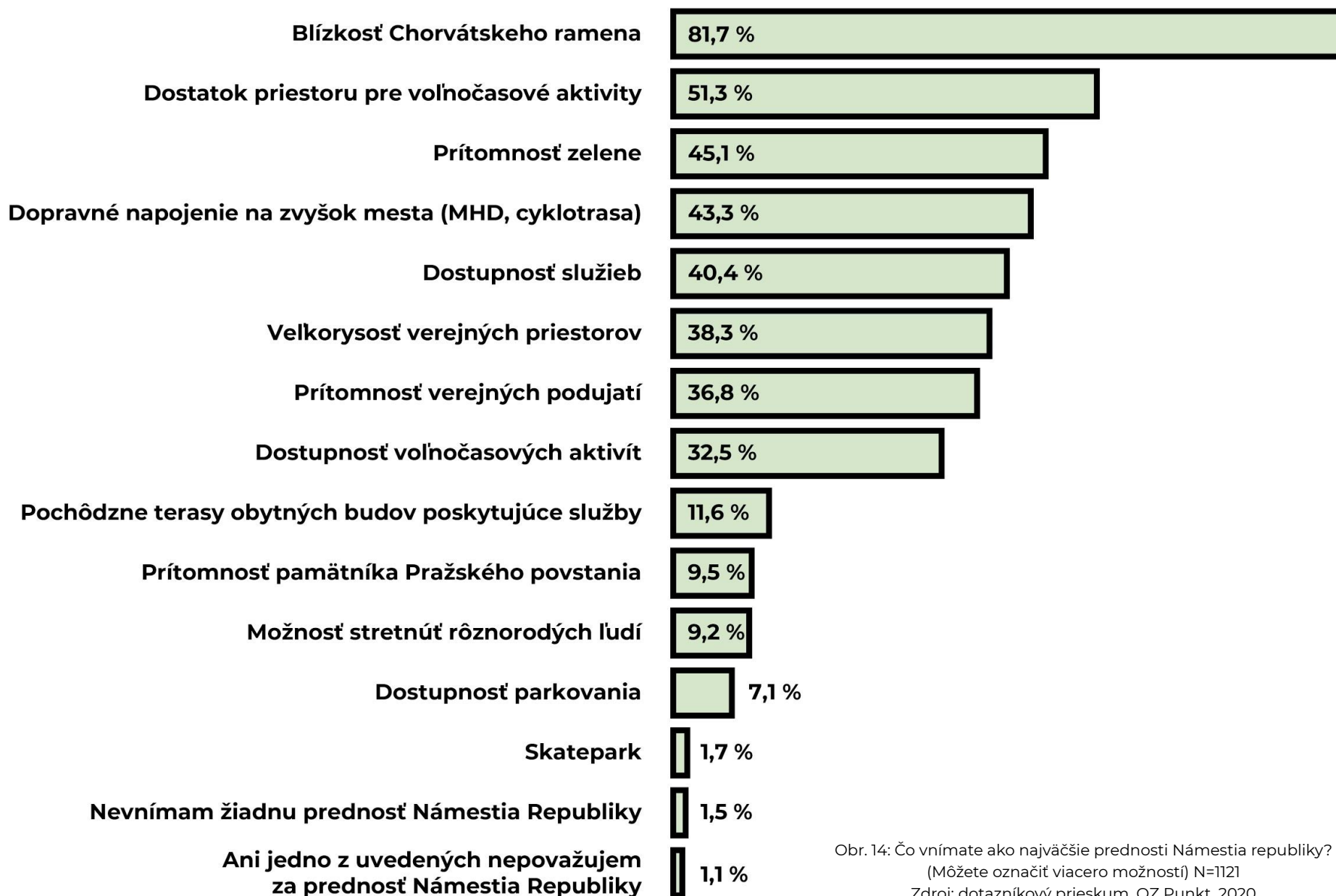

Obr. 13: Ako by ste charakterizovali váš vzťah k Námestiu republiky?
(Vyberte jednu možnosť) N=1141
Zdroj: dotazníkový prieskum, OZ Punkt, 2020

L'udia sa smejú, že Námestie republiky v Petržalke je nejaký trávnatý priestor. Keď už máme Námestie republiky, tak nech už sa povie, že wow.

Respondent (31 r) v rozhovore

Čo vnímate ako najväčšie prednosti Námestia republiky?

Obr. 14: Čo vnímate ako najväčšie prednosti Námestia republiky?
(Môžete označiť viacero možností) N=1121
Zdroj: dotazníkový prieskum, OZ Punkt, 2020

Stretli ste sa za uplynulý rok na Námestí republiky s niektorým z týchto negatívnych javov?

Obr. 15: Stretli ste sa vy osobne za uplynulý rok na Námestí republiky alebo v jeho blízkom okolí s niektorým z dole vymenovaných negatívnych javov? (Môžete označiť viacero možností) N=1119
Zdroj: dotazníkový prieskum, OZ Punkt, 2020

Ako nedostatok priestoru vnímajú respondenti najmä nevyužitý potenciál, nedefinovaný program, slabú údržbu, málo mobiliáru. Viacerí uviedli, že námestie vnímajú negatívne v kontexte teploty. **Veľká prehriata plocha bez tieňa odrádza od návštevy** najmä starších ľudí a rodičov s deťmi. Za nedostatočný považujú respondenti počet smetných košov, miest na sedenie a rekreáciu a zatienených plôch. Chýba aj prepojenie námestia s vodou, prístup k zdroju pitnej vody.

Ako negatívny jav hodnotí najviac respondentov prítomnosť psích výkalov a vandalizmus. Medzi ďalšie nedostatky námestia z hľadiska bezpečnosti patrí slabé osvetlenie. Námestie sa javí ako málo bezpečné aj kvôli negatívnym sociálnym javom. **Popíjajúca mládež, rušenie nočného pokoja, ale najmä prítomnosť ľudí bez domova odrádzajú návštevníkov od pobytu na námestí.** Respondentom prekáža najmä špina, neporiadok okolo pamätníka alebo lavičiek, hluk, hádky, krádeže. Spôsobuje to, že najmä staršie ženy a matky s deťmi nepovažujú priestor Námestia republiky za bezpečný, rodičia na námestie nechcú púšťať svoje deti bez dozoru.

Respondenti označujú za nedostatočný počet smetných košov a miest na sedenie. Chýba im tieň, zdroj pitnej vody a prepojenie s vodou.

”

***Prvýkrát som videl drogy na
vlastné oči ako dieťa práve tu.***

“

Respondent (26-40 r) v dotazníku

**Hľadanie
vízie budúcnosti**

A landscape photograph showing a grassy bank in the foreground, a calm pond reflecting the sky and buildings, and a long row of multi-story apartment buildings in the background. A person is walking on a path on the grass. The sky is overcast. A large black-bordered white box with text is overlaid on the center of the image.

**Ako bude vyzerat' okolie
Námestia republiky?**

***Námestie prekvitajúce životom.
Námestie Petržalčanov, kde je
čo robiť ráno, poobede aj večer.
Miesto, kde bude každý chodiť rád,
či už za zábavou, oddychom
alebo kultúrou.***

Respondent (19-25 r) v dotazníku

Ako bude vyzerat' okolie Námestia republiky?

Potreba definovať charakter Námestia republiky vyplýva z meniaceho sa kontextu okolitých verejných priestorov a prvkov infraštruktúry. V okolí sa plánujú rôzne zámery, ktoré môžu do značnej miery ovplyvniť fungovanie priestoru v budúcnosti.

Pre potreby tejto štúdie sme zhromaždili rôzne podklady pre plánované projekty v okolí, predovšetkým k centrálnej osi, ale aj iných plánovaných investičných zámerov, vrátane nerealizovanej urbanisticko -architektonickej štúdie zóny Jiráskova - Tupolevova (2000), ktorá na námestí počítala so zástavbou. Projekty plánované v horizonte niekoľkých desiatok rokov nám dávajú predstavu, ako bude priestor v budúcnosti fungovať. **Najväčšou zmenou, ktorou prejde v najbližších rokoch územie Petržalky, je výstavba električkovej radiály** s prestavbou okolitých priestorov. Spreádzkovanie druhej časti električkovej trate v Petržalke je plánované v roku 2023. Druhou zmenou v okolitom kontexte je nová výstavba developerského projektu Petržalka City III., ktorý bude od námestia vzdialený len niekoľko stoviek metrov.

Obr. 16: Komplexný urbanistický výkres a vizualizácie nerealizovanej UAS zóna Jiráskova-Tupolevova (2000), autor: Miloš Gašparec

Električková radiála

Na základe medzinárodnej architektonickej súťaže na riešenie centrálnej osi, ktorá sa uskutočnila v roku 2013-14, vypracoval víťaz v roku 2018 Koncept riešenia centrálnej rozvojovej osi. Ten má slúžiť ako podklad pre koncept územného plánu zóny. Trasovanie električkovej trate bolo pre koncept záväzné. V okolí Námestia republiky bude trať prechádzať pozdĺž východného brehu Chorvátskeho ramena a v súbehu s ňou bude vedená hlavná cyklistická radiála. Mimo úseku Romanova – Pajštúnska je pozdĺž električkovej trate vedená aj súbežná cestná komunikácia, Jantárová cesta. Doprava je vedená do obvodových komunikácií Romanova a Jiráskova. Spomedzi plánovaných zastávok električky bude najviac ovplyvňovať prevádzku Námestia republiky **zastávka č. 4 s názvom Zrkadlový háj**. Podľa koncepcie by mala nová zastávka nadväzovať na priečny peší ťah ako spojnica zón Rovniankova – predpolie nákupného centra – Námestie republiky. **Štúdia centrálnej osi sa o ploche Námestia republiky nevyjadruje detailne, navrhuje len to, aby „územie bolo dotvorené parkovými úpravami“**. Nemení sa ani profil Jiráskovej ulice.

Štúdia centrálnej osi sa o námestí nevyjadruje detailne, navrhuje len to, aby „územie bolo dotvorené parkovými úpravami“.

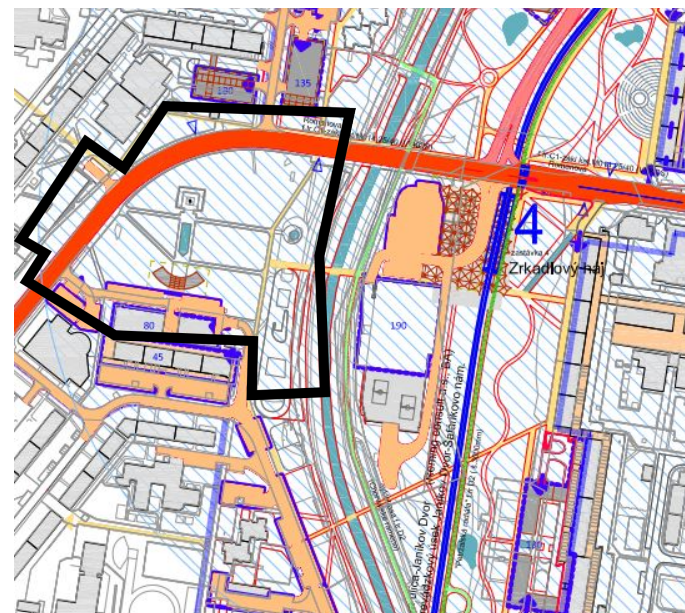
Námestie Republiky

Obr. 17: Výrez z komplexného urbanistického návrhu riešenia Centrálnej rozvojovej osi Petržalky (Kováč a kol. 2018)

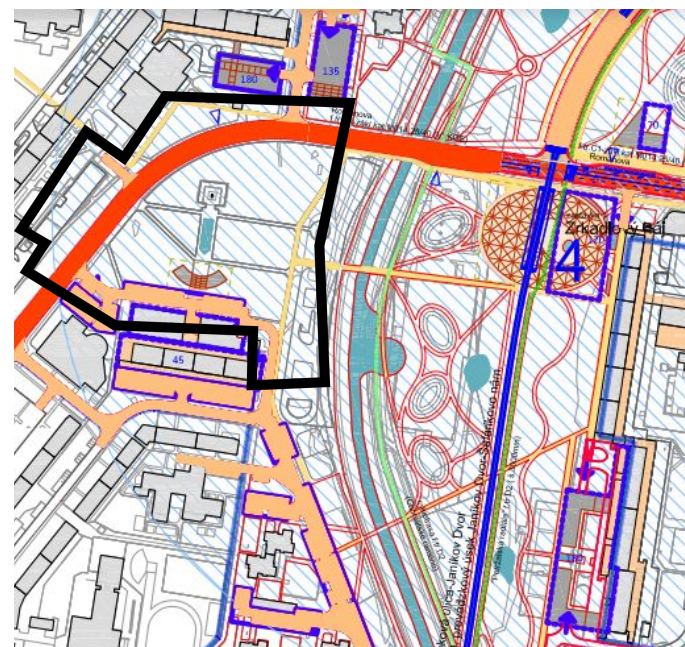
Štúdiá prezentovala dva názory na riešenie územia pri obchodnom dome Kaufland. Vo **variante A** je objekt zachovaný a jeho strecha (v súčasnosti využívaná ako parkovisko) je transformovaná na zelenú pobytovú strechu s ponukou športových a rekreačných plôch v polohe, kde nákupné centrum zúžilo prírodný koridor. Štúdiá nenavrhuje kompenzáciu parkovacích miest zo strechy, keďže systémovo predpokladá, že nákupné centrum v takejto centrálnej polohe nemá byť založené na prístupe zákazníkov automobilom, ale hromadnou dopravou, bicyklami a pešo. V predpolí budovy je navrhnutá krytá tržnica, ktorej konštrukcia presahuje až nad zastávku električky. Pri **variante B** sa uvažovalo s úplným odsunom nákupného centra s cieľom vytvorenia kompaktného prírodného koridoru v línii Chorvátskeho ramena. Tento variant však nebol aplikovaný v ďalšom rozpracovaní.

V súvislosti s výstavbou novej trate sa uvažuje aj so zriadením nových **peších lávok** cez vodný tok. Chorvátske rameno vďaka malému množstvu premostení a lávok pôsobí z hľadiska možností fungovania priečných peších väzieb ako bariéra. Štúdiá centrálnej osi uvažuje o novom prepojení v trase Fedinova – Námestie republiky – nákupné centrum a zastávka električky.

Nedostatočné priečne prepojenia rieši UŠ centrálna rozvojová os cez prepojenie zelených vnútroblokov do spojitých trás (**greenways**), ktoré budú prepájať centrálnu os s jednotlivými časťami sídliska. Jedna z takýchto uvažovaných zelených línií pretína aj riešené územie v smere od Rovniankovej cez Námestie republiky k Fedinovej, pokračujúc až k železničnej stanici Petržalka.

Obr. 18: Variant A

Obr. 19: Variant B

Nová výstavba v okolí

Pre nový development **Petržalka City**, ktorý je v blízkosti Námestia republiky je schválený zatiaľ projektový zámer. Developer sa snaží vybudovať pobytové terasy pri Chorvátskom ramene, kultúrno-komunitné centrum, statickú dopravu v podzemí, prechody cez električkovú trať, dve lávky. Súčasťou projektu je námestie s rozmermi 70 m x 100 m a stabilné pódium. **Charakter a správcovstvo námestia je ešte v riešení.**

Zmena Jiráskovej ulice

V roku 2020 prešla komunikácia Jiráskova ulica zmenou vodorovného dopravného značenia za účelom horizontálnej segregácie dopravy. Pôvodné štyri jazdné pruhy boli zmenené na dva, jeden stredný odbočovací a dva pre cyklistov. Zámerom mestskej časti je v budúcnosti **prehodnotiť usporiadanie Jiráskovej ulice** v reakcii na očakávané zmeny, ktoré budú vyvolané výstavbou električkovej trate. Po jej dokončení by mali byť autobusové zastávky Romanova (pre linku č. 99) posunuté západne ku križovaniu električky s Romanovou ulicou. Zastávka sa dostane do polohy blízko súčasným zastávkam Markova. Vznikne teda **predpoklad pre posun zastávky Markova pred Cik Cak Centrum, kde by nadväzovala na pešie prepojenie na Fedínovu ulicu.** Počíta sa aj so zriadením nového priechodu pre chodcov smerujúceho na túto zastávku a posunutím priechodu na Ševčenkovu na miesto pôvodnej zastávky Markova. Spolu s novou lávkou je možné predpokladať, že týmito krokmi sa posilní východo-západný smer pohybu po Námestí Republiky.

Obr. 20: Schéma investičného zámeru Petržalka city

**Vízia pre budúcu
podobu námestia**

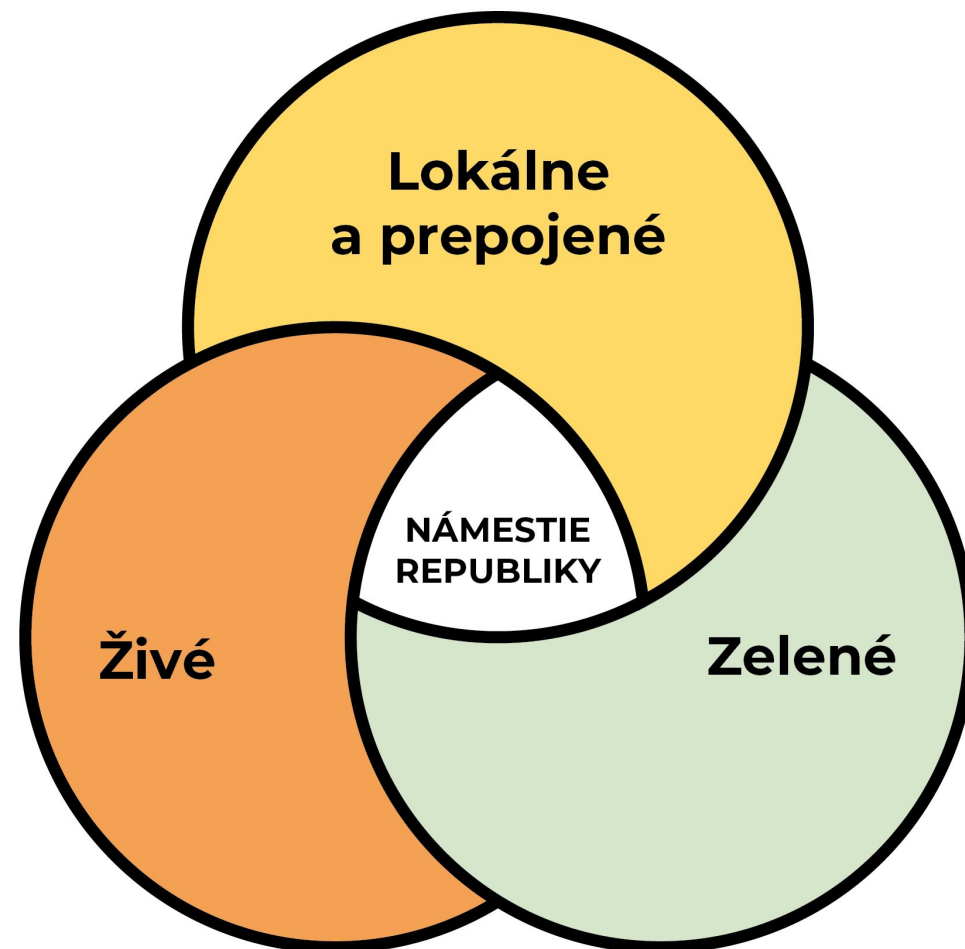
**Nielen, že podíme tu niečo urobiť
– táto firma ponúka preliezky,
funguje to na iných ihriskách, tak
dajme to. Naozaj sa zamysliet, že
keď sa sem niečo ide pridať, nech je
to jedinečné, nech je to kvalitné.**

Respondentka (33 r) v rozhovore

Vízia pre budúcu podobu námestia

Pri zapájaní verejnosti do projektu revitalizácie Námestia republiky sme sa nesústredili len na mapovanie súčasnej situácie. Keďže by mal priestor slúžiť niekoľko desiatok rokov, aj pri zmene demografickej či klimatickej situácie, zamerali sme sa aj na mapovanie predstáv o budúcnosti priestoru. Do tejto fázy výskumu sme zapojili zástupcov lokálnych komunít i odbornú verejnosť.

K téme budúcnosti sa viazali aj otázky v dotazníku a telefonických rozhovoroch. V rámci prípravy vízie pre námestie sme pripravili komentovanú prehliadku priestoru, kedy sme fyzicky preskúmali rôzne aspekty Námestia republiky (vlastníctvo a správcovstvo, stav výstavby električkovej radiály, nových lávok cez Chorvátske rameno, nový developerský projekt v území alebo hrozby klimatickej zmeny). V nadväznosti na nezodpovedané otázky z prehliadky sme usporiadali s odborníkmi online workshop so vstupmi expertov. **Účastníci sa vyjadrovali k otázke, ako by malo Námestie republiky vyzeráť v horizonte 30 rokov v kategóriách spoločnosti, funkcie, prostredia a priestoru.** Zistenia z workshopu sme konzultovali písomne so zástupcami lokálnych komunít. Vzhľadom na všetky zistenia sme sformulovali **tri hlavné princípy obnovy**, ktoré predstavujeme na ďalších stranách.

1. Lokálne a prepojené námestie

Vďaka nezastavanosti, priestrannosti, polohe a dobrej dostupnosti by podľa respondentov mohlo námestie **stať centrálnym priestorom štvrti, srdcom Petržalky** a reprezentovať mestskú časť. Význam centrálného priestoru predpokladá diverzitu funkcií pre obyvateľov blízkeho aj širokého okolia. Námestie by teda malo byť multifunkčné a flexibilné. Podľa niektorých by námestie malo byť akýmsi „parkom kultúry a oddychu“ pre Petržalčanov. Ponúkať spojenie športu, kultúry a relaxu pre všetky generácie a najlepšie aj v každom počasí. Respondenti uvádzali, že námestie by malo slúžiť **všetkým skupinám obyvateľov – deťom, mládeži, dospelým a seniorom, ale aj rybárom, školákom (v rámci vyučovania aj mimo neho), pouličným umelcom, kavičkárom či zalúbeným párom.**

Pre lepšie fungovanie námestia a posilnenie jeho centrálného významu je nevyhnutné mať dobré pešie a cyklistické napojenie na širšie okolie. Priestor už dnes leží na krížovke peších trás, má skvelú polohu, čo dokazuje aj relatívne intenzívny každodenný pohyb. Respondenti však pomenovali chýbajúce cyklotrasy alebo priechody pre chodcov cez frekventovanú cestu. Očakávaním revitalizácie je zlepšenie napojenia priestoru námestia smerom na Fedinovu ulicu, na Chorvátske rameno, s okolitými terasami alebo vybudovanie lávky smerom k električkovej trati. Zlepšenie dostupnosti námestia by sa docielilo presunom zastávok MHD do inej polohy voči novým zastávkam električiek.

Bezpečný priestor pre relax v tieni

Kvalitné a bezbariérové prepojenie verejnej dopravy s peším a cyklistickým pohybom

Zlepšenie infraštruktúry okolo Chorvátskeho ramena a posilnenie jeho rekreačnej funkcie

Prepojenie Chorvátskeho ramena na širšie okolie

Dôležitým bodom je aj údržba priestoru. **Akékoľvek budúce využitie námestia je podľa mnohých respondentov podmienené jeho čistotou a bezpečnosťou.** Očakávaním respondentov je vytvorenie bezpečného, osvetleného územia s možnosťou sadnúť si na lavičku, do trávy, k vode. V rámci bezpečnosti respondenti spomínajú zvýšené monitorovanie priestoru či prítomnosť správcu. Námestie by chceli oddeliť od cesty kvôli hluku a strachu, že dieťa vybehne na cestu. Takisto by chceli kvôli bezpečnosti oddeliť cyklistov od peších. Respondenti by chceli viac vybavenia, napríklad smetné koše, lavičky či osvetlenie. Chýbajú tiež služby (kaviareň, zmrzlina, cukráreň, streetfood) toalety a zázemie pre multifunkčný program priestoru.

Flexibilita využitia námestia si žiada dobrý manažment programu a aktivít rôznych externých stakeholderov.

Už dnes existuje množstvo iniciatív, ktoré sa vedia zapojiť do nastavenia a udržania programu námestia. Revitalizácia by z hľadiska manažmentu mala ponúknuť možnosť zapojenia lokálnych stakeholderov angažovať sa do procesu, ale aj fungovania územia v budúcnosti. Aj sami respondenti očakávajú, že **proces revitalizácie by mohol posilniť a pomôcť budovať komunity, lepšie definovať využitie a stanoviť pre územie pravidlá** (napríklad pravidlá parkovania v areáli skateparku). Žiadaná je aj lepšia organizácia priestoru, aby nedochádzalo ku kolíziám (napríklad peších a cyklistov, peších a skejterov a podobne). Silným očakávaním je aj všeobecný súhlas s riešením a realizovanie projektu, „aby nešiel do šuflíka“.

Vďaka nezastavanosti, priestrannosti, polohe a dobrej dostupnosti by sa mohlo námestie stať centrálnym priestorom Petržalky. Pre lepšie fungovanie námestia a posilnenie jeho centrálneho významu je nevyhnutné mať dobré pešie a cyklistické napojenie na širšie okolie. Nevyhnutné je vytvorenie bezpečného, osvetleného územia s dobrou údržbou a manažmentom programu a lokálnej komunity.

***Ja si pamätám svoju sesternicu
v Košiciach, keď im postavili tú
hrajúcu fontánu, čo pre mňa
osobne nie je niečo fantastické, ale
bola na to hrdá. Niečo také keby
mohol človek aj v Petržalke zažiť,
ten pocit, že sa teší, že máme
takéto perfektné miesto.***

Respondentka (33 r) v rozhovore

2. Živé námestie

Vzhľadom na centrálnu polohu priestoru vnímajú respondenti **potenciál námestia ako stretávacieho bodu, miesta socializácie** (napríklad cez náhodné stretnutia, posedenie pri káve, v komunitnej záhrade alebo na promenáde), **kultúry, dôstojného námestia „ako v iných častiach mesta“**.

Respondenti tiež deklarovali potrebu reprezentatívnosti priestoru, aby bolo námestie hodné svojho mena, vo forme obnovenia pamätníka či vysadenia symbolických stromov. Spomínalo sa aj premenovanie námestia. Mestský charakter námestia vyjadrovali aj v odpovediach týkajúcich sa podujatí počas celého roka (burzy, trhy, divadlo, letné kino), nových gastro prevádzok mestského charakteru alebo prítomnosti umenia na námestí.

Námestie by malo ponúkať rôzne priestory pre rôzne typy spoločenských a kultúrnych aktivít a podujatí. Môže ponúkať **rôzne priestorové riešenia, ktoré eliminujú konflikty a podporia inklúziu. Program na námestí by sa mohol pripravovať v spolupráci s existujúcimi komunitami a občianskymi združeniami**. Mohli by sa tu realizovať rôzne trhy, vystúpenia, divadelné predstavenia pre deti či seniorov, komunitné podujatia. Kultúrne podujatia by potrebovali zázemie, priestor pre pódium prípadne stabilnú či mobilnú scénu, podľa iných by pre vonkajšie podujatia stačila veľká lúka. Pre využitie z hľadiska podnikania by bolo podľa respondentov vhodné vytvoriť priestor pre kiosky na prenájom (káva, občerstvenie, prípadne prenajímateľný priestor na stretnutia).

Zelené plochy pre rôzne športové využitie

Verejný priestor pre každodennú socializáciu s potenciálom pre využitie na kultúrno-spoločenské akcie

Skatepark pre rôzne skupiny mladých ľudí

Stretnutia rôznych generácií pri káve

Podnetné prostredie pre deti a mladých ľudí

Respondenti premýšľajú o námestí aj ako o **aktívnom priestore pre športové aktivity, rekreáciu, pobyt v prírode. Respondenti menovali športové aktivity, ihriská, skatepark či cyklotrasy.** V odpovediach sa objavovali funkcie ako vonkajšie cvičisko, petang, futbal, joga, volejbal, pingpong, *slack line*, minigolf, hokejbal, basketbal, pumptrack, ale i cyklotrasa či bežecká dráha. Respondenti sa vyjadrovali aj k existujúcemu skateparku. Najčastejšie by ho radi zachovali, obnovili, zväčšili, a takisto odhlučnili a presunuli inam v rámci námestia, tak aby neblokoval prístup k vode. Častou odpoveďou bola aj potreba detského ihriska, avšak viacerí z respondentov sa vyjadrili, že detské ihrisko potrebné nie je, „lebo v okolí ich je veľa“. Avšak **súčasnú vyžitie námestia na námestí ho predurčujú stať sa aktívnym priestorom pre deti a mládež. Námestie má potenciál budovať na pozitívnej identite skateparku a rozšíriť možnosti pre deti a mladých ľudí a ich nezávislý pohyb v území,** keďže ide o pomerne veľké územie bez áut.

Z hľadiska fungovania námestia, podujatí a života na námestí respondenti hovorili o skĺbení kultúry a športu, možnosti rekreácie, stretávania či posedenia. Často sa vyskytovalo slovné spojenie mestský park alebo parkové námestie. Podľa niektorých respondentov by naopak oddychová funkcia mala byť viac zastúpená kultúrou než športom. Aktívny a spoločenský charakter námestia však nemusí byť vzhľadom na rozľahlosť námestia v protiklade. **Odpoveďou na skĺbenie viacerých funkcií môže byť využitie rôznych priestorových zón, časových režimov počas dňa, týždňa či roka.** Námestie by tak mohlo ponúkať rôzny program napríklad cez víkend a pracovný týždeň, v zime a v lete alebo ráno a večer.

Námestie by malo byť miestom socializácie a kultúry. Respondenti premýšľajú o námestí aj ako o aktívnom priestore pre šport a rekreáciu. Aktívny a spoločenský charakter námestia však nemusí byť v protiklade. Odpoveďou na skĺbenie viacerých funkcií môže byť využitie rôznych priestorových zón, časových režimov počas dňa, týždňa či roka.

***Miesto, kde mladí ľudia môžu
rozvíjať svoj športový potenciál,
či už na profesionálnej úrovni
alebo rekreačnej.***

Respondent (26 - 40 r) v dotazníku

3. Zelené námestie

Respondenti v otázke budúcnosti Námestia republiky reagujú aj na tému zmeny klímy. Hovoria o potrebách parku, zelene, biodiverzity, oddychu, no najmä ochladenia v sídliskovom prostredí. Nová podoba námestia by mala vytvoriť **zelenú oázu s vodou v rôznych podobách** (fontána, hmlište, pitná fontánka). Dôležité je tiež **zadržiavanie vody** na rozľahlom priestore námestia. Vo veľkej miere sa objavovala myšlienka **prepojenia priestoru s biokoridorom Chorvátskeho ramena**. Možné je aj prepojenie s ďalšími zelenými koridorami sídliska (vnútrobloky a líniový park okolo električkovej radiály). Ľudia sa **obávajú výstavby na námestí, najmä pre úbytok zelene** a zničenie životného prostredia.

Vodný element

Prostredie podporujúce komunitu a vzťah k prírode

Posilnenie biodiverzity Chorvátskeho ramena

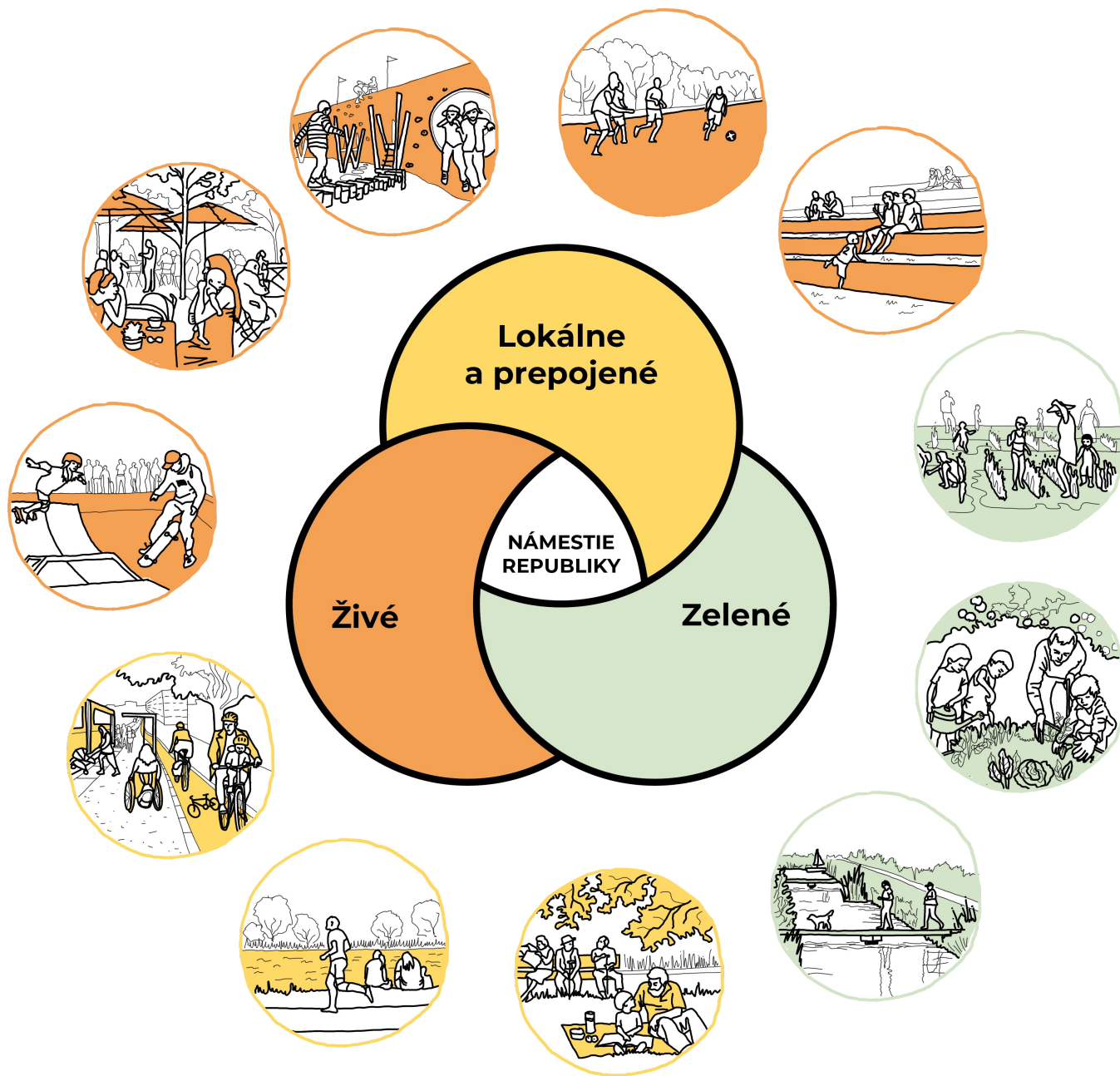
Námestie vnímajú respondenti ako miesto kvalitnej zelene a miesto pre pobyt v prírode. Zeleň by mala byť udržiavaná tak, aby bolo možné sadnúť si s dekou na trávnu. Z hľadiska zelene dominuje funkcia tieňa a prevencia proti suchu a teplu. Ako hodnotná je vnímaná hlavne vzrastlá zeleň a existujúce stromy. Zeleň by sa, podľa respondentov, na Námestí republiky mohla vyskytovať **aj vo forme napríklad ovocných stromov, aleje, kríkov, kvetov, ale aj popínavých rastlín či lúčnych kvetov.** Pribudnúť by dokonca mohol jeden strom, ktorý bude ihličnatý a bude plniť funkciu centrálného vianočného stromčeka. **Na námestí by mohli tiež pribudnúť búdky pre vtákov, kvetinové záhony pre včely, ale aj prvky edukácie o životnom prostredí.** Ako príklady dobre fungujúcich priestorov respondenti uvádzali Sad Janka Kráľa, Medickú záhradu, priestor v Eurovea. Zelené námestie by mohlo podporovať aj spoločenskú funkciu priestoru, je to napríklad priestor pre komunitnú záhradu, hry v prírode či vzdelávanie.

Ochladenie počas leta je čoraz naliehavejšou požiadavkou. Na námestí by nemali chýbať vysoké stromy poskytujúce tieň a voda prinášajúca osvieženie. Námestie by malo byť prepojené s okolitými biokoridormi.

***Miesto, kde si môžem prísť
posedieť a spolu s deťmi si v lete
vychutnať zmrzlinu pri pohľade
na kvety a fontánu. Ideálne, ak
by tam boli aj väčšie stromy,
ktoré poskytnú tieň.***

Respondentka (26 - 40 r) v dotazníku

Spoločná vízia

Inkluzívny zelený spoločenský verejný priestor pre celú Petržalku. Bezpečný, bezbariérový, zapojený do existujúcej fyzickej i sociálnej štruktúry mestskej časti, s dobrou údržbou, správou a spoločne tvoreným programom. S rôznym charakterom a mierku dobre zorganizovaných priestorov. So zázemím pre aktivity všetkých spoločenských a vekových skupín.

Princípy obnovy Námestia republiky podľa respondentov a odborníkov

Ako

ďalej

**Námestie, park
alebo oboje?**

Malo by to byť také, že keď sa budeme rozhodovať s manželkou, kam sa pôjdeme prejsť, tak si povieme: poďme na Námestie republiky, tam je príjemne.

Respondent (41 - 60 r) v dotazníku

Námestie, park alebo oboje?

Potrebu definovania charakteru námestia adresovali respondenti dotazníka i odborníci. Bude to skôr mestský, spoločenský alebo prírodný, rekreačný priestor, bude zelený alebo so zázemím pre program, pre seniorov alebo pre mladých? A sú vôbec tieto požiadavky v rozpore?

Participatívny proces na Námestí republiky v Petržalke priniesol množstvo komplexných tém, ktoré budú v budúcnosti ovplyvňovať podobu územia a viacero predstáv, ako by malo námestie najbližšie desaťročia vyzerieť. Niektorí respondenti sa vo svojich názoroch silno vymedzovali od ostatných, princípom participatívneho procesu však je integrovať všetky predstavy do jedného celku.

Zdanlivé protiklady

Niektorí respondenti vidia Námestie republiky ako park, oázu zelene uprostred sídliska. Dávajú dôraz na funkciu rekreácie, oddychu. Námestie má podľa nich potenciál stať sa vďaka prítomnosti vody, cyklotrás, skateparku a voľného priestoru aj centrom pre športové aktivity. Ďalší kvôli centrálnej polohe priestor vnímajú ako námestie mestského charakteru so stánkami, reprezentatívnou plochou na konanie podujatí a možnosťou socializácie. Námestie má komunitný potenciál pre spájanie rôznych skupín spoločnosti.

Ak by územie slúžilo ako hlavný reprezentatívny priestor mestskej časti, jeho využitie na šport podľa časti respondentov, sa vylučuje. Dnes je však jeho športové, rekreačné využitie veľmi populárne a potlačiť ho by znamenalo vymazať fungujúcu časť identity.

Ak by námestie malo mať kultúrnu funkciu, vyžaduje si vybudovať veľkú spevnenú plochu. To sa priechi environmentálnym požiadavkám na minimalizovanie zaberania zelene a na vodozádržné opatrenia. Kultúrne podujatia, ale aj iný program, potrebujú zázemie, možno aj stabilnú scénu. Niektorí respondenti to však považujú za prílišné definovanie a rozčlenenie priestoru. Objavil sa aj názor, že ak chceme námestie s neexistujúcim parterom oživiť funkciami, mali by sme do neho vstúpiť s novou zástavbou, kam chýbajúce služby sústredíme. To niektorí respondenti odmietajú, nová výstavba je vnímaná veľmi citlivo.

Námestie v súčasnosti definuje najmä využitie mladými ľuďmi. Vzhľadom na generačnú skladbu Petržalky bude v horizonte niekoľkých rokov rapídne stúpať počet ľudí v seniornom veku. **Budúci verejný priestor by mal teda integrovať širšie využitie rôznymi vekovými skupinami s dôrazom na bezbariérovosť a miešanie funkcií a charakterov priestorov (aktívnych, pasívnych)**. Skatepark by tiež mohol v budúcnosti integrovať zázemie pre aktivity sociálnych pracovníkov alebo kultúru. Zdanlivé protiklady parku a námestia, plochy pre podujatia a oázy zelene či pridania funkcie a odmietanie výstavby sa **pri správnom nastavení dizajnového a programového riešenia nemusia vylučovať**. Námestie môže ponúkať aj viacero rôznych tvárí či funkcií. Architektonický návrh by mal preto pracovať so **zónovaním, multifunkčnosťou priestorov** a nastavením rôzneho programu počas dňa, týždňa či roka.

Nastavenie programu námestia

Kompromisná vízia o **multifunkčnom** námestí pre všetkých však neznamená, že na námestie musíme dostať naozaj "všetko". O programe nového námestia uvažujeme v rámci troch hlavných princípov obnovy definovaných v participatívnom procese (lokálne a prepojené námestie, živé námestie a zelené námestie).

Námestie by malo fungovať ako **inkluzívny, centrálny priestor** štvrte, nemalo by sa profilovať ako monofunkčné územie. Malo by ponúkať obyvateľom služby a funkcie, ktoré nenájdú inde v pešej dostupnosti. Pre správne fungovanie je nevyhnutné námestie **zapojiť ho do existujúcej štruktúry dobrými pešími a cyklistickými prepojeniami** na širšie okolie. Prekonanie dvoch bariér - frekventovanej cesty a vodného toku, novými priechodmi, lávkami a inými prepojeniami by pomohlo tomu, aby sa z námestia stal prirodzená destinácia obyvateľov Petržalky. Námestie by sa malo do štruktúry sídliska zapojiť aj cez existujúce komunity. **Lokálni stakeholderi by mali byť angažovaní do procesu** budovania či programovania priestoru. Dôležitým aspektom by v tejto téme bol systém správcovstva verejného priestoru, manažmentu programu a koordinácie rôznych aktivít, napríklad cez lokálnu správu, ktorá by mala na starosti nielen údržbu, ale aj funkčné využitie námestia.

Inkluzivita priestoru by sa posilnila, ak by námestie ponúkalo **rôzny charakter a mierku priestorov pre rôzne typy aktivít, spoločného trávenia času, kultúrnych podujatí či umenia**. Priestorové riešenia námestia by mali eliminovať konflikty napríklad z hľadiska hluku či prevádzky. Vhodné by bolo použiť modulárne vybavenie, ktoré sa dokáže prispôbiť aktuálnemu programu priestoru. Samozrejmosťou by malo

byť vytvorenie bezpečného priestoru pre všetky sociálne a vekové skupiny napríklad správnym osvetlením či výberom zelene. Synergiu rôznych typov aktivít by mala zabezpečiť **kombinácia zónovania, správneho zázemia a funkcia kurátora verejného priestoru**. Vzhľadom na to, že námestie ponúka veľké priestorové možnosti a nesie si silnú identitu skateparku, má potenciál stať sa aktívnym a inšpiratívnym priestorom pre deti a mládež a podporiť ich nezávislý pohyb v priestore. Ak je **prostredie bezpečné a bezbariérové** pre deti, je potom vhodné aj napríklad pre seniorov, handicapovaných či znevýhodnené skupiny a podporuje inkluzívnosť priestoru a sociálnu kontrolu.

Túto vlastnosť možno podporiť aj prácou so zeleňou. Námestie by mohlo napríklad svojou topografiou alebo skladbou zelene iniciovať spoločenskú výmenu. Tieň, voda, atraktívne prírodné prostredie vedia podnietiť športové, rekreačné ale aj kultúrne aktivity. **Kvalitné a udržiavané zelené prostredie môže mať výrazný vplyv na využitie námestia**, a to ako aktívne (kultúra, šport, korčuľovanie, bicyklovanie, cvičenie), tak aj pasívne (posedenie, prechádzky). **Práca zo zeleňou** tiež môže riešiť otázku zónovania či odhlučnenia jednotlivých funkcií na námestí. Pre akékoľvek budúce využitie námestia je nutné pracovať na zmierňovaní dopadov klimatickej zmeny. **Tienisté prostredie, vsakovanie vody a atraktívna zeleň môžu z priestoru vytvoriť vyhladávanú zelenú oázu**, z ktorej nebudú profitovať len obyvatelia Petržalky, ale aj fauna a flóra.

Odporúčania pre ďalšie kroky revitalizácie

→ V súvislosti s definovaním funkčnej náplne námestia odporúčame vytvoriť **pasport existujúcich verejných priestorov**, ktorý by zmapoval funkcie v okolitých verejných priestoroch a určil by pozíciu Námestia republiky v ich kontexte.

→ Pre vytvorenie zadania by bolo vhodné **zriadiť pracovnú skupinu**, kde by boli zastúpení minimálne zástupcovia mestskej časti Petržalka, Metropolitného inštitútu Bratislavy a Útvaru hlavnej architektky. Odporúčame, aby táto skupina komunikovala ohľadom návrhu zadania so spracovateľom štúdie, ale i s kľúčovými stakeholdermi v území, prípadne v zložení ako na odbornom workshope spolu s expertmi.

→ Odporúčame realizovať **overovací štúdiu**, ktorá by zhodnotila, či stanovený lokálny program je možné na námestí realizovať.

→ V zadaní pre súťaž by sa tiež mal objaviť **návrh etapizácie** revitalizácie, jeho pravidlá by však nemali byť vopred stanovené a skôr ponechané na architektov a ich návrhy.

→ **Zapájanie verejnosti** do plánovania priestoru by **malo pokračovať** aj po skončení architektonickej súťaže. Obyvateľom by mal byť predstavený návrh a ďalšie kroky.

→ Počas rekonštrukcie, ktorá môže trvať aj niekoľko rokov, je dobré na námestí realizovať **dočasný program**, aktivovať komunitu a okolité inštitúcie.

O občianskom združení Punkt

Občianske združenie Punkt vzniklo v roku 2007 za účelom propagácie a podpory výskumu v oblasti dizajnu, výtvarného umenia, architektúry a urbanizmu. Postupne rozšírilo svoj záber na podporu komunitného života a miestnej ekonomiky, prepojenia potrieb obyvateľov s mestským rozvojom. Charakterom aktivít je jedinou organizáciou svojho druhu na Slovensku.

Združenie spolupracuje so súkromným aj verejným sektorom na projektoch zapojenia verejnosti do plánovania, výskumných štúdiách týkajúcich sa miest, odborných konferenciách a verejných podujatiach. S tímom odborníkov a odborníček skúma problémy a prináša odporúčania.

www.punkt.sk

www.whatcity.sk

www.dobrytrh.sk

www.dobrytrhonlajn.sk

Zapájame verejnú do plánovania

Realizovali sme už viacero na mieru ušitých participatívnych procesov pre rôzne zámery a subjekty - samosprávy, firmy či organizácie. Veríme, že obyvatelia by sa mali stať súčasťou plánovania miest. Proces však musí byť dobre nastavený a diskusia profesionálne moderovaná. Iba tak môže byť dialóg prínosný pre obe strany. Pri našich projektoch dávame dôraz na facilitáciu a odborne stanovené rámce.

Skúmame mestá a miesta

Pripravujeme odborné štúdiá, ktoré umožnia lepšie spoznať mesto, lokalitu alebo miestnu komunitu. Využívame rôzne metódy zberu dát: dotazníkové prieskumy, odborné rozhovory, fokusové skupiny, expertné workshopy, terénny výskum, ktoré sú spracované podľa zvolenej výskumnej metódy. Do prípravy zapájame okrem obyvateľov aj odborníkov z rôznych sfér. Výsledky štúdií prinášame v graficky prívetivej forme.

Pripravujeme podujatia spolu s obyvateľmi

Rozvoj lokálnych komunit a chápanie potrieb obyvateľov sú pre našu prácu kľúčové. Preto sú susedia neodmysliteľnou súčasťou našich projektov. Po rokoch prípravy podujatí a susedských stretnutí už na ich oslovenie máme prax, vďaka ktorej sa nám darí získavať si dôveru obyvateľov. Naše stretnutia sú profesionálne moderované, odborne komunikované a časovo efektívne.

Hovoríme ľudskou rečou

Správne uchopený dialóg je pre nás základom rozvoja mesta. Samosprávam alebo investorom sa nie vždy podarí svoje zámery zrozumiteľne formulovať a naopak, hlas občanov nie je v debatach o tom, ako majú mestá vyzeráť, počuť. Našou prácou je nastavenie správnej komunikácie pri spoločnej tvorbe mesta. Pri tvorbe výstupov a navrhovaní stretnutí je pre nás dôležitá grafická zrozumiteľnosť, atraktivita a dôsledná komunikácia.

